

HAASTE

Haastateltavana Natalia Ollus **s.4**

Työttömyys ja rikollisuus **s.7**

Työturvallisuusrikokset **s.13**

Seksuaalinen häirintä ja laki **s.18**

ASiantuntevasti rikosentorjunnasta ja kriminaalipolitiikasta

Teemana työ

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA Ulkomaisten työvoiman hyväksikäyttö näkyväksi

Riikka Kostiainen

Haasteltavana on Euroopan kriminaalipolitiikan instituutin (HEUNI) uusi johtaja **Natalia Ollus**. Hän painottaa, että kriminaalipolitiikan pohjaksi tarvitaan tutkimustietoa rikosilmiöistä ja hyvistä käytännöistä. Esimerkiksi työperäisen ihmiskaupan tutkimisessa ja työkalujen kehittämisessä sen torjumiseksi HEUNI on ollut eurooppalaisittain edelläkävijä.

7 Työttömyys ja rikollisuus

Mikko Aaltonen

Artikkelissa tarkastellaan työttömyyden ja rikoskäyttäytymisen yhteyttä rekisteriaineistojen ja viimeaikaisten kansainvälisten tutkimusten valossa. Rikollisuuden ja työttömyyden yhteys riippuu voimakkaasti rikoslajista; selvin se on omaisuus- ja huumausainerikoksissa.

10 Muureja ja siltoja rikostaus- taustaisten työelämässä

Elina Pekkarinen

Työssäkäynti on yksi keino kiinnittää kiinnittää vapautuva vanki yhteiskuntaan ja normaaliin arkeen kriittisessä vapautumisen vaiheessa. Käytännön toimijat kertovat, millaisia haasteita rikostaus-taisten ihmisten työllistymisessä on.

13 Yhteisösakot eivät kuvasta työturvallisuusrikosten vakavuutta

Anne Alvesalo-Kuusi & Liisa Lähteenmäki

Yhteisösakottuomiot työturvallisuusri-
koksissa ovat tutkimuksen mukaan yleis-
tyneet, mutta sakkojen taso on jäänyt
lieväksi. Vain joka neljännessä tapauk-
sessa yritykselle tuomitaan yhteisösakko.
Useimmiten työturvallisuusrikoksista
rangaistaan edelleen työnjohtotasoon
tai keskijohtoon kuuluvia yksilöitä.

16 Harmaan talouden rikollisuus rakennustoiminnan riesana

Kai Käkeliä & Janne Järvinen

Keskusrikospoliisi tiedotti marraskuussa käynnissä olevasta suuresta esitutkinta-
kokonaisuudesta, "Case V:stä". Rikosko-
konaisuudessa liivijengiläisten epäillään
lahjoneen rakennusmestareita rahalla ja
huumeilla – Bandidosin ja sen alajengin
jäsenet ovat siis päässeet urakoimaan
isoille työmaille. Juttuun kietoutuu
myös epäiltyjä huumausainerikoksia ja
kirstyksiä.

18 #metoo: seksuaalinen häirin- tä ja laki

Johanna Niemi & Heini Kainulainen

#metoo-kampanja on nostanut esiin
seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun.
Vaikka tärkeimmät tavat puuttua häirin-
tään ja ahdisteluun löytyvät muualta kuin
lainsäädännöstä, käytettävissä on myös
lakiin perustuvia keinoja. Artikkelissa
käydään lyhyesti läpi keskeiset lainsään-
nökset, joilla voi puuttua vakavimpiin
tapauksiin.

20 Työpaikkakiusaaminen ja kak- soisuhriutumisen dynamiikka

Susanna Lundell

Työpaikkakiusaamisella on useita haitalli-
sia seurauksia työntekijöiden terveydelle
ja hyvinvoinnille. Kun tietoisuus työpaik-
kakiusaamisen aiheuttamista haitoista
on lisääntynyt, monilla työpaikoilla on
ryhdytty laatimaan toimintamalleja
epäasiallisen kohtelun ennaltaehkäisyyn
ja käsittelyyn.

23 Työpaikkaväkivaltaa koetaan monella alalla

Riikka Kostiainen

Varsinkin naisten kokemus työpaikkaväki-
valta on eri tutkimusten mukaan lisäänty-
nyt viime vuosikymmeninä, vaikka eniten
sitä koetaan miesvaltaisilla suojele- ja
vartiointialoilla. Juttuun on koottu mate-
riaalivinkkejä työväkivallan ehkäisyyn.

26 Ihmiskaupan uhrin oikeuksien toteutumisessa yhä ongelmia

Pia Marttila & Venla Roth

Suomessa on saavutettu paljon ihmis-
kaupan vastaisessa työssä: ihmiskaupan
tunnistaminen on parantunut, oikeus-
käytäntö on kehittynyt ja ihmiskaupan
uhrien auttamisjärjestelmästä on tullut
tärkeä yhteistyökumppani monille
viranomaisille ja kansalaisjärjestöille.
Haasteita on kuitenkin edelleen.

30 RIKOKSENTORJUNTA

Sonja Tanttari & Markus Alanko:

Huijarit löytävät aina uusia tekotapoja
ja uhreja

32 KRIMINOLOGIA

Janne Kivivuori: Kriminologian uusi

oppikirja

34 AJASSA

39 KYBERRIKOKSET

Mikael Albrecht: Jokainen työntekijä
on tietoturvan avainhenkilö

HAASTE

ASIAANTUNTEVASTI
RIKOKSENTORJUNNASTA
JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikoksentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Päivi Honkatukia
Tampereen yliopisto

Toimitussihteeri

Riikka Kostiainen

Toimittaja Sonja Tanttari

Yhteystiedot

Osoite: Eteläesplanadi 10,
PL 25, 00023 Valtioneuvosto
Puhelin: 02951 50252
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.haaste.om.fi

Toimitusneuvosto

Jussi Tapani (pj.)
Turun yliopisto

Ilppo Alatalo
Rikosseuraamuslaitos

Mikael Albrecht
Tietoturva-asiantuntija

Ville Hinkkanen
Oikeusministeriö

Juha-Mikko Hämäläinen
Helsingin syyttäjänvirasto

Jaana Koivukangas
Rikosuhripäivystys

Robin Lardot
Keskusrikospoliisi

Satu Laukkanen
Espoon kaupunki

Anna Liakka
Kotkan kaupunki

Elina Pekkarinen
Nuorisotutkimusverkosto

Minna Piispa
Rikoksentorjuntaneuvosto

Karoliina Suonpää
KRIMO / Helsingin yliopisto

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Value Stock Images

Tilaushinta

Vuosikerta 25 euroa + alv. 10%

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Sähköposti: haaste@om.fi
Lomakkeet: www.haaste.om.fi

Painopaikka

Painotalo Plus Digital

18. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkojulkaisu)

Lehden kirjoitukset ovat kirjoittajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

■ P Ä I V I H O N K A T U K I A

Seksuaalinen häirintä ja työelämän epätasa-arvoiset valtarakenteet

#metoo-kampanjan ansiosta seksuaalinen häirintä ei ole enää mikään vaiettu ongelma. Kampanja on paljastunut laajasti seksuaalista häirintää eri elämänalueilla, työelämä mukaan lukien. Ilmi on tullut paitsi häirintää, myös vakavia seksuaalirikoksia, joista ei ole tehty rikos- tai muitakaan ilmoituksia ja joiden kohteeksi joutuneet on jätetty selviämään yksin.

Seksuaalinen häirintä on yksi este tasa-arvon toteutumiselle työelämässä. Työmarkkinajärjestöjen tekemien tuoreiden selvitysten mukaan se on yleistä työpaikoilla. Häirinnän kokemusta määrittävät vahvasti sukupuoli ja ikä: eniten sitä kokevat nuoret naiset, jotka työskentelevät määräaikaissa työsuhteissa. Häirinnästä ilmoittaminen on harvinaista, mutta kaikkien vähiten ilmoituksia tekevät ne, joilla ei ole vakituista työsuhdetta.

#metoo-kampanja on tehnyt näkyväksi sen, että seksuaalisen häirinnän kokeminen on epämiellyttävää. Pitkään jatkuessaan se voi aiheuttaa terveydellistä vahinkoa. Epävarmuus työsuhteen jatkumisesta ja omaan työhönsä liittyvät toiveet saavat kuitenkin monen puremaan hammasta ja sulkemaan suunsa. Työssä koettu seksuaalinen häirintä on yksi esimerkki siitä, miten heikko asema työmarkkinoilla voi altistaa kaltoinkohtelulle ja sen kielteisille seurauksille.

Muun muassa tasa-arvolaki ja työturvallisuuslaki antavat välineitä puuttua häirintään ja rakentaa näin osaltaan tasa-arvoista työelämää, kuten **Johanna Niemi** ja **Heini Kainulainen** kirjoittavat tässä numerossa. Ne ohjaavat työpaikkoja laatimaan toimintamallit ja selkeät ohjeet siitä, mitä työntekijä voi tehdä häirintää koettuaan ja miten asiaa käsitellään sen jälkeen. Häirinnän vastaiset toimet voivat olla osa työpaikoilla tehtävää tasa-arvosuunnitelmaa ja työsuojeluvaltuutetun velvollisuuksia. Samoin häirintään puuttuminen kuuluu työsuojeluviranomaisten tehtäviin.

Nämä velvoitteet on syytä ottaa vakavasti. Tasa-arvon mallimaaksi kutsuttu Suomessa on korkea aika tunnistaa, että työssä koettu seksuaalinen häirintä on valta-aseman väärinkäyttöä. Palkkatyö on monelle tärkeä elämänalue ja identiteetin rakentamisen väline. Sitä pidetään myös kansalaisvelvollisuutena. On tärkeää, että jokainen meistä voi tehdä työtä ja etsiä paikkaansa työelämässä ilman pelkoa joutua häirityksi.

Ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttö näkyväksi

YK:n yhteydessä toimivan Euroopan kriminaalipolitiikan instituutin (HEUNI) johtaja **Natalia Ollus** painottaa, että kriminaalipolitiikan pohjaksi tarvitaan tutkimustietoa rikosilmiöistä ja hyvistä käytännöistä. Esimerkiksi työperäisen ihmiskaupan tutkimisessa ja työkalujen kehittämisessä sen torjumiseksi HEUNI on ollut eurooppalaisittain edelläkävijä.

Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI on alle kymmenen hengen kansainvälistä tutkimus- ja kehittämistoimintaa tekevä laitos, joka kuuluu YK:n kriminaalipoliittisen ohjelman verkostoon ja toimii itsenäisenä yksikkönä oikeusministeriön yhteydessä. Instituutti perustettiin YK:n ja Suomen valtion välisellä sopimuksella vuonna 1981 professori **Inkeri Anttilan** aloitteesta.

HEUNI sai vuodenvaihteessa uuden mutta tutun johtajan: Natalia Ollus on nähnyt laitoksen muutoksen ja kehityskaaren jo pitkältä ajalta. Hän aloitti HEUNIssa rikostilastohankkeen tutkimusavustajana vuonna 1997 ja käytännössä jäi sille tielle. Tosin vuosina 2003–2006 hän työskenteli YK:n rikos- ja huu-

mausainejärjestön (UNOCD) Etelä-Afrikan toimistossa ihmiskaupan ja naiseen kohdistuvan väkivallan torjuntaan liittyneiden hankkeiden parissa. Sen jälkeen hän sai kaksivuotisen erityisasiantuntijan paikan Suomen YK-edustustosta New Yorkista, jossa hän vastasi hyvästä hallinnosta ja oikeusvaltiokysymyksistä. Vähän aikaa hän työskenteli myös Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä (Etyj) Wienissä ihmiskauppa-asiantuntijana. HEUNlin ja Suomeen Ollus palasi pysyvämmän vuonna 2010.

Euroopan kriminaalipolitiikan instituutin toiminta on muotoutunut samaa tahtia Euroopan tilanteen kanssa. Olluksen mukaan aluksi 1980-luvulla HEUNI toimi sillanrakentajana Itä- ja Län-

si-Euroopan välissä. Ennen kaikkea se pyrki edistämään kriminaalipoliittisten standardien ja normien, esimerkiksi vankeinhoidon minimisäädösten, toteutumista itäblokin maissa. HEUNI järjesti asiantuntijakokouksia ja tarjosi teknisluonteista tukea näille maille. Kylmän sodan jälkeen tällaisen toiminnan tarve väheni ja etenkin **Kauko Aromaan** johtajakauden aikana 2000-luvulla laitos alkoi tehdä enemmän tutkimus- ja kehittämistoimintaa ulkopuolisella ja erityisesti EU:n rahoituksella. Hanketoiminta raamittaa nykyäänkin HEUNIn työtä.

YK:N KRIMINAALIPOLIITIIKKA HAKEE ROOLIAAN

Yhteys YK:hon ja koko Euroopan palveleminen on silti edelleen HEUNIn olemassa-

olon perusta, Natalia Ollus kertoo. Instituutti toimii YK:n kriminaalipoliittisen ohjelman sisällä ja tekee tiivistä yhteistyötä YK:n rikos- ja huumetomiston kanssa. Esimerkiksi tällä hetkellä HEUNI tekee toimistolle globaalia selvitystä avioliittoihin liittyvästä ihmiskaupasta.

– YK:n toiminnan uudistamisesta ja tehostamisesta keskustellaan koko ajan, myös kriminaalipolitiikan osalta. YK:n yhteydessä toimivat alueelliset kriminaalipolitiikan alan laitokset ovat varsin erilaisia: osa panee käytännössä toimeen kansallista kriminaalipolitiikkaa ja osa on tutkimuslaitoksia. HEUNille on tärkeää olla mukana YK:n toiminnassa. Voimme tosin hyödyntää YK-yhteyttä enemmän ikään kuin

HEUNIn johtaja Natalia Ollus kertoo, että tavoitteena on, että instituutin tutkimus- ja kehittämistyö tunnetaisiin myös Suomessa paremmin. Parhaillaan panostetaan viestintään, julkaisuja kehitetään helposti lähestyttäväksi ja haetaan uusia kumppanuuksia niin viranomaisista kuin kansalaisjärjestöistä Suomesta ja kansainvälisesti.

tuotemerkinä, Ollus pohtii.

Hän näkee, että YK:n rikinaalipoliittinen ohjelma on merkittävä keskustelun mahdollistajana. Tosin keskustelun syvällisyys on vähentynyt, koska nykyään maat lähettävät kokouksiin yleensä diplomaatteja rikinaalipoliittikan asiantuntijoiden sijaan. YK:n piirissä tehdään kuitenkin edelleen normittavaa työtä, joka vaikuttaa myös euroopalaiseen rikinaalipoliittisen päätöksentekoon ja lainsäädäntöön, esimerkkinä korruption vastainen yleissopimus ja sen seuranta. Tällä hetkellä keskustellaan erityisesti kyberrikollisuutta koskevan sopimuksen tarpeellisuudesta.

HEUNI KATSOO TULEVAISUUTEEN

Natalia Ollus kertoo, että HEUNIn uusi strategia pyrkii lisäämään instituutin tunnettavuutta rikinaalipoliittikan osaamiskeskuksena. Hankkeet ovat kansainvälisiä, mutta yleensä niihin sisäl-

tyy Suomea koskeva osuus. HEUNI saa perusrahoituksen oikeusministeriöstä, mutta sen täytyy jatkuvasti hakea toiminnan pyörittämiseen ulkopuolista rahoitusta. Rahoituksenhausta onkin kehitynyt yksi sen osaamisalue.

– Kilpailu kansainvälisestä rahoituksesta on viime vuosina kiristynyt. Hankalaa on, että usein EU-hankeissa on suljettu pois tutkimuksen rahoittaminen, vaikka toisaalta päätöksenteon tueksi halutaan tietoa. Suomen pitäisi olla aktiivisempi EU:ssa ja vaikuttaa enemmän rahoituspainotuksiin hyvissä ajoin. EU:n rahoituskuvioissa toimivien kanssa tarvitaan myös enemmän verkostoitumista, tiedonvaihtoa ja kokemusten jakamista.

Osaamista HEUNIn ydinalueilla kuten ihmiskaupassa, nauttii kohdistuvassa väkivallassa ja rikostilastoissa kehitetään ja työtä jatketaan, mutta samalla instituutti pyrkii ennakoidaan rikoskehityksen

tulevaisuutta ja tarttumaan uusiin kysymyksiin.

– Kymmenisen vuotta sitten aloimme tehdä tutkimusta työperäisestä ihmiskaupasta ensimmäisten joukossa Euroopassa, ja siitä on tullut meille lippulaiva. Olemme pystyneet tuottamaan tietoa, jolla on ollut merkitystä päätöksenteossa kansallisesikin. Tutkimuksiimme on viitattu tuomioissa ja niitä on hyödynnetty syyttäjä- ja poliisikoulutuksessa. Työmme on vaikuttanut myös EU:n ja YK:n tutkimuksiin aiheesta, Ollus kertoo.

– Lisäksi meillä on vireillä rahoitusanomuksia ja hankkeita erilaisista ”uusista uhkista” kuten kyberrikollisuudesta, viharikollisuudesta ja siirtolaisuuteen ja maahanmuuttajuuteen liittyvistä kysymyksistä. Esimerkiksi viime vuonna saimme EU-rahoituksen hankkeeseen, jossa kehitetään innovatiivisin menetelmin tukea väkivaltaa kokeille turvapaikanhakijaisille seit-

semässä maassa. Parhaillaan odotamme rahoituspäätöstä kyberuhritutkimuksen toteuttamisesta.

RAKENTEET MAHDOLLIS- TAVAT ULKOMAISEN TYÖ- VOIMAN HYVÄKSIKÄYTÖN

Natalia Olluksen oikeusso-
siologian alan väitöstudium (2016) käsitteli juuri työperäistä ihmiskauppaa. Hänen mukaansa Suomessa esiintyy pakkotyötä erityisesti ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön kontekstissa.

– Tätä käsitettä olemme HEUNIn tutkimuksissa käyttäneet. Ilmiötä pitää tarkastella ihmiskauppaa pakkotyötarkoituksessa laajemmin, jotta voidaan nähdä myös vakavimmat hyväksikäyttötapaukset. Ihmisillä on ihmiskaupasta yleensä hyvin stereotyyppinen käsitys, eivätkä he näe sen koskettavan heitä. Mutta kun puhutaan ulkomaisen työvoiman hyväksikäytöstä, huomataan, että jotain kosketuspintaa voikin olla.

Olluksen mukaan pakkotyö on oikeudellisesti hankala käsite, koska sitä ei ole Suomessa ja harvassa muusakaan maassa lainsäädännössä määritelty vaan aina viitataan Kansainvälisen työjärjestön (ILO) vuoden 1930 sopimukseen. Sopimuksella säädeltiin silloin siirtomaavaltien harjoittamaa paikallisen väestön hyväksikäyttöä ilmaisevana työvoimana. Sopimuksen tulkitseminen nyky maailmassa on varsin haastavaa.

– Näen, että silloin kun on tarpeeksi työntekijän itsemääräämisoikeutta ja vapautta rajoittavia seikkoja, aletaan lähestyä pakkotyötä ja ihmiskauppaa. Suomessa näitä tapauksia on esiintynyt eri aloilla, mutta tuomioon asti päätyneissä tapauksissa on usein ollut kyse etnisistä →

HEUNin johtaja Natalia Ollus näkee, että työnsuojelutarkastajien potentiaalia ei ole Suomessa hyödynnetty tarpeeksi hyvin työperäisen ihmiskaupan tunnistamisessa ja ennaltaehkäisyssä.

→ ravintoloista tai muista pien-yrityksistä, joissa ihmiskauppa on tapahtunut oman etnisen yhteisön sisällä. Ilmiöön liittyy kiinteästi kiitollisuudenvelka. Uhri ja hyväksikäyttäjät ovat jollain tavoin läheisiä, joko sukulaisia tai kuuluvat samaan yhteisöön. Läheisyyden ajateltiin aikaisemmin suojaavan hyväksikäyttöltä, mutta itse asiassa juuri se mahdollistaa-kin hyväksikäytön.

Ollus muistuttaa, ettei ihmiskauppa suinkaan ole vain joidenkin etnisten yhteisöjen ongelma vaan myös rakenteellinen kysymys. Ulkomaalaisten työntekijöiden hyväksikäyttöä on Suomessa esiintynyt esimerkiksi palvelualoilla kuten ravintola- ja siivousalalla, rakennusalalla ja kausityössä, mutta myös teollisuudessa. Esimerkiksi Pohjanmaalla on tullut ilmi kaksi ihmiskaupan tunnusmerkit täyttävää tapausta: toinen oli puutavarayritys ja toinen muovialan yritys. Tapausten systemaattisuuden vuoksi on vaikea nähdä niiden olleen vain pienen piirin tiedossa. Tuorein oikeustapaus oli marjayrittäjän saama ihmiskauppatuomio thaimaalaisten marjanpoimijoiden hyväksikäytöstä. Tässä tapauksessa kyse oli turistiviisumilla ja yrittäjän riskillä tehtävästä työstä. Rakenteellisia ongelmia ovat alihankintaketjuissa tapahtuva hyväksikäyttö ja nollasopimukset.

– Suomessa tilaajavastuulaki velvoittaa valvomaan vain ensimmäisen alemman sopimuskumppanin toimin-

taa ja seuraaviin alihankintaketjun portaisiin ei ole lainkaan tai on vain heikkoja valvontakeinoja. Alihankintaketjun loppupäässä saattaa olla hyväksikäyttöä, joka voi jopa täyttää ihmiskaupan tunnusmerkit. Ongelmia voi esiintyä jopa kunnallisissa tai valtiollisissa kohteissa. Nollasopimukset puolestaan sinänsä toimivat joillekin työntekijäryhmille, mutta tilanne on todella hankala, jos nollasopimuksen alla tekee työtä näköalaton ja ulkomaalainen henkilö, jolla ei ole mitään muita mahdollisuuksia kuin ottaa kaikki tarjottu työ vastaan, Ollus tähdentää.

– Rärkeimmillään työehtojen polkeminen lähestyy vakavaa hyväksikäyttöä. Työperäinen ihmiskauppa mahdollistuu sen takia, että sitä ei tunnisteta, sitä ei valvota tarpeeksi eikä ymmärretä, että on olemassa toimijoita, jotka käyttävät hyväksi sinänsä laillisia rakenteita.

TYÖPERÄISEN IHMISKAUPAN TORJUMISESSA ON PARANNETTAVAA

Euroopan kriminaalipoliittikan instituutin johtaja Natalia Ollus painottaa, että työperäisen hyväksikäytön tunnistajana ja ennaltaehkäisijänä valtiovallalla on suuri rooli. Esimerkiksi työnsuojelutarkastajien potentiaalia ei ole Suomessa hyödynnetty tarpeeksi hyvin.

– Ensinnäkin ulkomaalaisten työntekijöiden työehtoja tarkastavia työnsuojelutarkastajia liian vähän. Toiseksi

työnsuojelulla voisi olla enemmän yhteistyötä poliisin kanssa. Esimerkiksi Belgiassa työnsuojelulla on vahvempi rooli tutkinnoissa. Kolmanneksi ihmiskauppa pitäisi sisällyttää niihin rikoksiin, joista työnsuojelulla on velvollisuus tehdä rikosilmoitus. Kun poliisi pyytää työnsuojelulta lausuntoa esitutinnan yhteydessä, työnsuojelu ei voi lausua ihmiskaupasta vaan sen pitää lausua esimerkiksi kiskonnantapaisesta työsyrynästä, minkä vuoksi poliisilla pitää olla rinnakkaisnimikkeenä ihmiskauppa. Sosiaali- ja terveysministeriön ohjeistus työnsuojelulle ihmiskaupan tunnistamisesta ei valitettavasti ole riittävä ilman ilmoitusvelvollisuutta.

Luonnollisesti myös yrityselämällä on suuri vastuu. Ollus kertoo, että HEUNin ihmiskauppatyö on poikunut yhteistyötä yritysten kanssa. HEUNI on kehittämässä työkaluja, joilla yritykset voivat tunnistaa ja ennaltaehkäistä erityisesti kansallisissa alihankintaketjuissa tapahtuvaa työntekijöiden hyväksikäyttöä. Väärinkäyttöksiin puuttumista lähestytään hyvien esimerkkien avulla ja mallikkaasti toimivat yritykset saavat näkyvyyttä. Ohjeistus julkaistaan huhtikuussa.

Yrityksille tehtävä ohjeistus on osa yhteispohjoismaista hanketta. Lisäksi Ollus on mukana hankkeessa, jossa selvitetään eri pohjoismaiden käytäntöjä työperäisen ihmiskaupan suhteen ja syitä eroihin.

– On hämmästyttävää, että muissa Pohjoismaissa työperäistä ihmiskauppaa ei ole tunnistettu samassa määrin kuin Suomessa. Tosin on vähän niin, että sokeiden valtakunnassa yksisilmäinenkin on kuningas. Suomessa on kuitenkin menty paljon eteenpäin, mutta osaaminen on melko pirstaloitunutta. On olemassa taitavia työnsuojelutarkastajia, poliiseja ja syyttäjiä, mutta osaaminen on keskittynyt sinne, missä tapauksia on ollut. Alueen ensimmäisen tapauksen hoito ei välttämättä suju samalla lailla. Tapauksia jää edelleen pimentoon eikä niitä tunnisteta.

Työperäisen ihmiskaupan osalta Suomi on jopa edelläkävijä, mutta seksuaalista hyväksikäyttöä ei tunnisteta juuri lainkaan ja se on jäänyt lapsipuolen asemaan, Ollus arvioi.

– Lisäksi paperittomien hyväksikäyttö on tärkeä tutkimusteema. Paperittomiin kohdistuu erilaista hyväksikäyttöä ja sitä olemme parhaillaan kartoittamassa. Pohjoismaiden kriminologinen yhteistyöverkosto (NSfK) järjestää johdollani keväällä kontaktiseminaarin, johon tulee eri maista asiantuntijoita keskustelemaan ilmiöstä. Paperittomien hyväksikäytön muotoja ovat työperäisen ihmiskaupan lisäksi pakkoavio-liitot, rikolliseen toimintaan pakottaminen ja muunlaiset hyväksikäytön muodot. Seminaarin jälkeen arvioimme, mitkä rahkeet meillä on tutkia ilmiötä. ■

VALUE STOCK IMAGES

■ MIKKO AALTONEN

Työttömyys ja rikollisuus

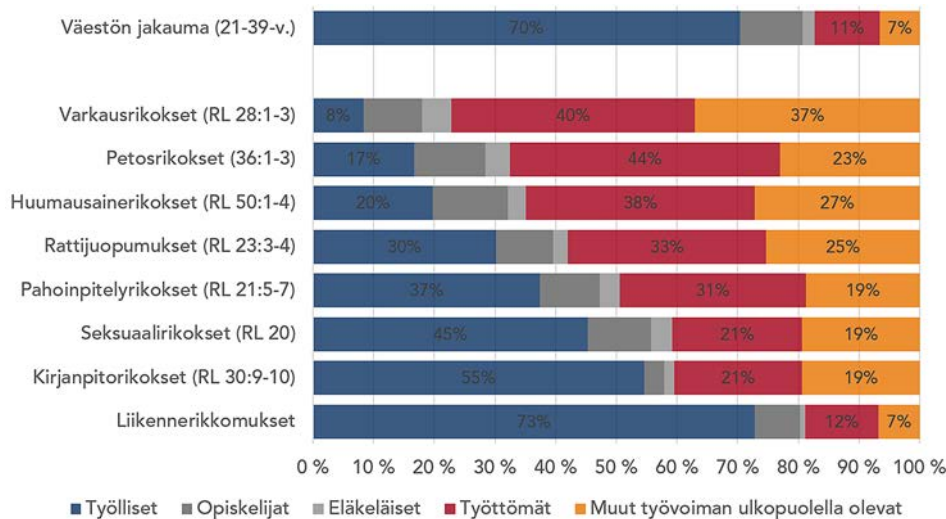
Työttömyyden yhteys rikoskäyttäytymiseen rekisteriaineistojen ja viimeaikaisten kansainvälisten tutkimusten valossa

Kysymys työttömyyden rikollisuutta lisäävästä vaikutuksesta on kriminologisen tutkimuksen kesto-eteemoja. Kriminologisista teorioista on johdettavissa useita mekanismeja, joiden kautta tällainen vaikutus voisi toteutua: työttömyydestä mahdollisesti seuraavat taloudelliset ongelmat, stressi, sosiaalisten siteiden heikkeneminen ja rutiinointojen muutokset voivat kaikki vaikuttaa rikollisuuden riskiä lisäävästi. Niin sa-

notun elämäntieteiden tutkimuksen kentällä työllistymistä on toisaalta pidetty rikosuran päättymistä edesauttavana mahdollisena ”käännekohtana” (Laub & Sampson 2003). Aihepiiriä on tutkittu paljon myös taloustieteen kentällä, ja monet viime aikojen kiinnostavimmista tutkimuksista ovatkin ekonomistien tekemiä.

Sinänsä uskottavien mekanismien olemassaolosta huolimatta empiirinen tutkimusnäyttö työttömyyden rikollisuutta

lisäävästä vaikutuksesta on ristiriitaista. Käsitellen tässä kirjoituksessa lähinnä selkeitä työttömyyden ja rikollisuuden välisiä yhteyttä tarkastelleita tutkimuksia, joissa on hyödynnetty luonnollisia koeasetelmiä tai muita vastaavia lähestymistapoja, jotka pyrkivät eristämään työttömyyden kausaali-vaikutuksen muista sekoittavista tekijöistä. Artikkelin aluksi esitän Tilastokeskuksen tilastojen pohjalta tietoja siitä, millaisena työttömyyden ja rikollisuuden →

Kuvio 1. Vuonna 2016 rikoksista epäiltyjen 21–39-vuotiaiden pääasiallinen toiminta vuonna 2014 ja saman ikäisen väestön pääasiallisen toiminnan jakauma vuonna 2014 (%).

→ välinen yhteys näyttäytyy poliisin tietoon tulleen rikollisuuden osalta Suomessa.

TYÖSSÄKÄYVIEN OSUUS EPÄILLYISTÄ PIENIN OMAISUUS- JA HUUMAUSAINERIKOKSISSA

Julkisesti saatavilla olevien Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilaston (2018) tietojen perusteella voidaan tarkastella rikoksista epäiltyjen sosioekonomista taustaa useamman mittarin, kuten koulutuksen ja tulojen avulla. Työttömyyden ja rikollisuuden välisen yhteyden tarkasteluun sopii parhaiten pääasiallisen toiminnan muuttuja, joka erottelee työssäkäyvien ja työttömien työnhakijoiden (=työvoima) lisäksi eri syistä työvoiman ulkopuolella olevat. Työvoiman ulkopuolelle kuuluvat esimerkiksi sellaiset työttömät henkilöt, jotka eivät ole rekisteröityneet työttömiksi työnhakijoiksi, ja saavat toimeentulotukea. Seuraavasta analyysistä on poistettu ne epäillyt, joilta ei ollut saatavilla väestötietoja ollenkaan (esimerkiksi maassa tilapäisesti oleskelevat henkilöt). Tarkastelu on rajattu 21–39-vuotiaisiin henkilöihin, sillä tätä nuorempien ikäryhmien työssäkäynti on harvinaisempaa, ja suurin osa ikäluokasta opiskelee.

Kuvion 1 perusteella nähdään, että erityisesti omaisuus- ja huumausainerikoksista vuonna 2016 epäillyt ovat pääsääntöisesti joko työttömiä työnhakijoita tai

työvoiman ulkopuolella. Varkausrikosten osalta työssäkäyvien osuus oli ainoastaan kahdeksan prosenttia, petos- ja huumausainerikoksissa noin joka viidennes. Rattijuopumuksissa ja pahoinpitelyrikoksissa työssäkäyvien osuudet ovat hieman korkeampia, mutta edelleen valtaosa epäillyistä ei käy töissä. Seksuaalirikoksissa työllisten osuus on hieman alle puolet, kirjanpitorikoksissa hieman yli puolet. Liikennerikkomuksista epäiltyjen pääasiallisen toiminnan jakauma vastaa varsin pitkälti koko saman ikäisen väestön jakaumaa. Kuvio osoittaa siten rikollisuuden ja työssäkäynnin yhteyden voimakkuuden riippuvan rikoslajista.

TYÖTTÖMYYDEN JA RIKOLLISUUDEN YHTEISVAIHTELU ELÄMÄNKAARELLA

Pääasiallisen toiminnan ja rikollisuuden välisen yhteisvaihtelun perusteella ei voida tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä syy-seuraussuhteista. Vielä kesken olevassa tutkimuksessa analysoimme sitä, missä määrin nuorena alkanut rikoskäyttäytyminen ennustaa menestystä työmarkkinoilla myöhemmin elämässä (Aaltonen, Weerman & Martikainen 2018). Alustavat tulokset osoittavat, että suurin osa muutamia poliisin tietoon tulleita rikoksia tehneistä nuorista työllistyy lähes yhtä hyvin kuin rikoksia tekemättömät

nuoret. Sitä vastoin ne verrattain pienet vähemmistöt pojista ja tytöistä, joiden rikoskäyttäytyminen on laajempaa ja intensiivisempää, päätyvät tyypillisemmin työttömiksi tai työvoiman ulkopuolelle. Nämä tulokset korostavat sitä mahdollisuutta, että työttömyys voi olla osin rikoskäyttäytymisen seurausta, tai molemmat lopputulemat vaihtoehtoisesti jonkin kolmannen tekijän aiheuttamaa.

Vuonna 2013 julkaistussa artikkelissamme (Aaltonen ym. 2013) tutkimme sitä, missä määrin työttömyyden vaihtelu elämäkaarella ennustaa vaihtelua eri rikostyyppisiin syyllystymisissä. Tutkimuksen päätulosten mukaan saman yksilön todennäköisyys syyllistyä omaisuusrikoksiin kasvaa työttömyyden myötä, mutta väkivaltarikosten ei. Tätä analyysia on sittemmin jatkettu aineistolla, jossa on aikaisempaa parempi työttömyyttä ja työssäkäyntiä kuvaava mittari, pitkälti vastaavin alustavin tuloksin.

MASSAIRTISANOMISILLA VAIKUTUKSIA OMAISUUSRIKOKSIIN NORJASSA JA TANSKASSA

Ajatus siitä, että työttömyydellä olisi merkittävin vaikutus nimenomaan omaisuusrikoksiin ei ole uusi eikä yllättävä. Uutta empiiristä tukea tällaiselle mekanismille on löydetty tanskalaisilla ja norjalaisilla aineistoilla tehdyissä tutkimuksissa, joissa on analysoitu rikoskäyttäytymisen muutosta sellaisessa joukossa ihmisiä, jotka irtisanottiin työpaikastaan osana merkittäviä tuotannon leikkauksia tai muita massairtisanomisia. Molemmissa tutkimuksissa vertailukohtana toimivat vastaavissa töissä olleet ihmiset, joiden työpaikkoihin ei kohdistunut samanlaisia leikkauksia.

Tutkijat osoittavat, että kahden ryhmän rikollisuudessa ei ole eroa ennen irtisanomisvuotta, mutta sen jälkeen irtisanottujen rikostasoa nousee verrokkeja korkeammaksi sekä Norjassa että Tanskassa. Tämä vaikutus näyttää liittyvän nimen-

Pääasiallisen toiminnan ja rikollisuuden välisen yhteisvaihtelun perusteella ei voida tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä syy-seuraussuhteista.

omaan matalasti koulutettujen henkilöiden omaisuusrikollisuuden lisääntymiseen, mikä on linjassa edellä mainittujen suomalaistulosten kanssa. On kuitenkin pidettävä mielessä, että tällaisessa kohde-ryhmässä vain pieni vähemmistö päätyy tekemään rikoksia irtisanomisen jälkeen: omaisuusrikosten taso irtisanomisen jälkeen oli noin 0.16 omaisuusrikosta sataa henkilöä kohden, kun vastaava taso ennen irtisanomista oli noin 0.1 omaisuusrikosta (Savolainen, Aaltonen & Skardhamar 2018).

TYÖVOIMAN KYSYNNÄLLÄ MERKITYSTÄ UUSINTARIKOLLI- SUUDEN KANNALTA

Vaikka edellä mainitut irtisanomisten kohteeksi joutuneita – lähtökohtaisesti vähän rikoksia tekeviä ryhmiä – koskevat tulokset ovat tärkeitä pohdittaessa työllisyysasteen vaihtelun rikollisuusvaikutuksia aggregaattitasolla, on suurin osa kriminologisen tutkimuksen mielenkiinnosta kohdistunut rikosuralla olevien henkilöiden työllistymiseen varsinkin vankeuden jälkeen ja tuon työllistymisen uusintarikollisuusvaikutuksiin.

Kokonaisuutena arvioiden näyttö vankeuden jälkeisen työnsaannin rikollisuutta vähentävästä vaikutuksesta on heikkoa. Satunnaistettuja koeasetelmia hyödyntäneiden työllisyyttä parantamaan pyrkineiden interventioiden vaikutukset ovat jääneet toivotuista (Bushway & Apel 2012). Osa-syynä voi olla se, että näissä tarkastellut työt ovat tyypillisesti olleet heikosti palkattuja tai tilapäisluontoisia. Havainnoivissa tutkimuksissa on saatu tuloksia, jonka mukaan ”korkealaatuisemmilla” töillä rikollisuutta vähentävä vaikutus olisi, mutta näiden tutkimusten ongelmana on se, että valikoitumismekanismi ei ole huomioitu riittävällä tavalla.

Sinänsä ajatus siitä, että työn kysynnällä olisi merkitystä vankien uusintarikollisuuden kannalta, saa tukea tuoreesta amerikkalaistutkimuksesta, jossa

havaittiin uusimisen riippuvan siitä, missä määrin asuinalueella oli vapautumisvuonna tarjolla matalan osaamistason töitä rakennusalalla ja teollisuudessa (Schnepel 2016). Paremmen suhdannetilanteen aikaan vapautuneet uusivat rikoksia harvemmin. Vielä julkaisemattoman tutkimuksemme mukaan myös Suomessa rikostaustaiset miehet työllistyvät usein juuri näille aloille.

Yhteiskunnan ja työmarkkinoiden muutos vaikuttaa osaltaan entisten vankien työnsaannin mahdollisuuksiin. On todennäköistä, että kasvavat koulutusvaatimukset ovat heikentäneet vankien työllistymismahdollisuuksia Suomessa ja muualla. Tähän viittaavat myös ne tutkimustulokset, jonka mukaan rikosten tekemisen lopettaneista vangeistakaan vain harva työllistyy vakituisesti nyky-Suomessa (Aaltonen 2016). Vaikka työllistymisellä olisikin aito vaikutus uusimiseen, avoimeksi jää kysymys siitä, miten vapautumisen jälkeistä työllistymistä voitaisiin parhaiten edistää. Tällaisten toimenpiteiden työllisyysvaikutusten arviointiin tarvitaan myös entistä parempaa tutkimusta. ■

Kirjoittaja on erityisasiantuntija oikeusministeriössä.

LÄHTEITÄ:

Aaltonen, Mikko & MacDonald, John & Martikainen, Pekka & Kivivuori, Janne (2013): Examining the Generality of the Unemployment-Crime Association. *Criminology* 51: 561–594.

Aaltonen, Mikko (2016): Post-release Employment of Desisting Inmates. *British Journal of Criminology* 56: 350–369.

Aaltonen, Mikko & Weerman, Frank & Martikainen, Pekka (2018): Criminal careers and types of occupations – what kinds of jobs are criminally active persons typically employed in? *Julkaisematon käsikirjoitus*.

Bennett, Patrick and Amine Ouazad (2016): Job Displacement and Crime: Evidence from Danish

Microdata. Working Paper, Copenhagen Business School, Department of Economics.

Bushway, Shawn & Apel, Robert (2012): A Signaling Perspective on Employment-based Reentry Programming. *Criminology & Public Policy* 11: 21–50.

Laub, John H. & Sampson, Robert J. (2003): *Shared Beginnings, Divergent Lives: Delinquent Boys to Age 70*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Rege, Mari & Skarðhamar, Torbjørn & Telle, Kjetil & Votruba, Mark (2014): Job Displacement and Crime. Results from Norwegian Register Data. Unpublished manuscript.

Savolainen, Jukka & Aaltonen, Mikko & Skarðhamar, Torbjørn (2018): Employment, Crime, and the Life Course. In *The Oxford Handbook on Developmental and Life-Course Criminology*. Oxford: Oxford University Press.

Schnepel, Kevin (2017): Good Jobs and Recidivism. *The Economic Journal*, tulossa. doi: 10.1111/ecoj.12415

Tilastokeskus (2018): Rikos- ja pakkokeinotilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=2342-9151. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 1.2.2018].

Muureja ja siltoja rikostaustaisten työelämässä

Viime syksynä ”Ottoa” ei enää näkynyt. Ilmeni, että Otto oli jäänyt kiinni kannabiksen poltosta ja keskeyttänyt sen vuoksi opintonsa terveydenhuoltoalan ammattitutkintoon tähtäävällä linjalla. Kaverit totesivat, että eihän sen kannata enää jatkaa, kun se jäi kiinni. Otto ei ehkä tiennyt, ettei opiskeluoikeutta voi peruuttaa käyttörikoksen perusteella. Sen sijaan vakavammista rikkeistä opiskelutai työura voi katketa alkuunsa, sillä viime vuosina opiskelijoiden soveltamattomuuteen puuttuvia ns. SORA-säädöksiä on tiukennettu monella alalla. Vaikka rikosrekisteriin kirjataan lähinnä vain vapausraangaistukseen tuomittujen tietoja, merkinnät lievemmistä rikoksista, kuten käyttörikoksista, jäävät poliisin tietojärjestelmään. Joillain aloilla turvallisuus selvityksessä paljastuva rike muodostuu opintojen ja työllistymisen esteeksi. Otonkin kohdalla käyttörikos olisi saattanut vaikuttaa myöhempiin työllistymiseen.

Kun yksi kannabiskokeilu voi muodostua työuran esteeksi, kuinka suuren muurin vakava rikostausta työelämälle muodostaa? Rikostaustan kielteinen vaikutus yksilön työllistymiseen heijastuu toki

muualtakin kuin rekisterimerkinnöistä. Tavallista on, että rikoskäyttäytyminen on kytköksissä impulssikontrollin heikkouksiin ja elämäntilanteen ongelmiin, kuten juuri päihteidenkäyttöön. Rikollisuus on usein myös asunnotomuuden, velkaantumisen, menetettyjen luottotietojen, heikon terveydentilan, matalan koulutuksen ja ihmissuhdevaikeuksien seuramies. Kun nämä kaikki ongelmat kasautuvat yhteen, ajautuu palkkatyöläisen arki yhä kauemmas omasta elämäntilanteesta. Työnteolla on suomalaisessa yhteiskunnassa kuitenkin suuri arvostus, joka viime vuosien kestävyysvajepuheissa on saanut aiempaakin vahvemman aseman. Työnteolla on tutkitusti myönteisiä vaikutuksia myös rikosentekijöiden kuntoutumisessa. Vaan miten työnteoko käytännössä onnistuu?

MUURIN TAKAA TYÖELÄMÄÄN

Vangeista noin kolmannes osallistuu työtoimintaan vankeusaikana. Työssäkäynti onkin yksi keino kiinnittää yksilöä yhteiskuntaan ja normaaliin arkeen kriittisessä vapautumisen vaiheessa. Vankilasta vapautuville apua ja tukea tarjoavan KRIS-järjestön Move on! -hankkeessa

tarjotaan vapautuville vangeille räätälöityä tukea työn haussa ja työsuhteen aikana yhteistyössä TE-toimiston, rikosseuraamuslaitoksen ja vankiloiden sekä yhdyskuntaseuraamuslaitoksen kanssa. KRIS-Etelä-Suomen **Markku Heikkilän** mukaan työ on yksi keskeisin tekijä vankeudenjälkeiseen elämään kiinnittymisessä, ja vankien työllistyminen onnistuu parhaiten, kun työpaikkaan päästään kiinnittymään jo koevapauden aikana.

– Tässä vaiheessa kaverit eivät myöhästele eivätkä pidä rokulipäiviä, vaan motivaatio on korkealla. Työnantajan katkaistessa työkokeilun, he joutuisivat takaisin vankilaan. Tämä on luontainen kova sanktio ja pirun hyvä pakko onnistua, toteaa Heikkilä.

Samalla työ kiinnittää kriittisten kuukausien kuluessa uusiin rutiineihin ja sosiaalisiin ympyröihin. – Vanhat kaverit ehtii jo vaihtua näihin uusiin työkavereihin. Ja iltaisin sitten nukutaan. Kun haetaan vapauspassi, hyvä rutiini pyörii jo, Heikkilä kuvailee.

Ilman intensiivistä tukea kiinnittyminen työelämään onkin vaikeaa, ellei mahdollista. **Petri Danielsson** ja **Mikko Aaltonen** seurasiivat erilaisiin seuraamuksiin

tuomittujen työllisyyttä ja toimeentuloa viisi vuotta ennen seuraamusta ja viisi vuotta sen jälkeen todeten, että työmarkkinakytkös on erittäin heikko. Etenkin ehdottomaan vankeuteen tuomittujen iältään yli 25-vuotiaiden joukossa alle viisi prosenttia ylisi vastemuuttujana käytettyyn 15 000 euron vuosiansioon. Lievempiin seuraamuksiin eli yhdyskuntapalveluun ja ehdolliseen vankeuteen tuomittujen työllisyystilanne oli sen sijaan suotuisampi ja vaihteli noin 20 ja 40 prosentin välillä.

Move on! -hankkeen Heikkilä ei kaunistele tilannetta, vaikka vuosina 2016–2017 on työllistetty jo noin 150 vankia. Ongelmia tulee etenkin, jos rikosura on jatkunut pitkään, asiakkaalla on päihdeongelmia ja oma motivaatio on suuntautunut rikosuralle. Ongelmat eivät rajaudu kuitenkaan vain työntekijöihin, vaan suuri este kohdataan työnantajien asenteissa.

– Jos ihan suoraan soitan ja kysyn työnantajalta, että tossa ois tollanen kaveri, joka pääsisi koevapauteen – oisko teillä kiinnostusta ottaa sitä töihin, niin ei varmasti ole, toteaa Heikkilä.

Yrityksille on kuitenkin tarjolla huomattava porkkana, sillä työllistettävä vanki

ei ensimmäisten kuukausien aikana kustanna työnantajalle edes vakuutusmaksujen vertaa. Jos asiat sujuvat ja työntekijä hoitaa tehtävänsä hyvin, koevapauden aikainen työkokeilu muuttuu usein pysyväksi työsuhteeksi.

– Kyllä ne pitävät mielellään asiaan perehdytetyn työntekijän. Silloin työt jatkuu ja kaverille tulee ihan sellanen aito työelämä.

Nivelvaiheet edellyttävät kuitenkin hanketyöntekijän tukea ja tuki jatkuu usein palkkatyösuhteen solmimisen jälkeenkin.

Heikkilä korostaa, että nuoria tulisi tuputtamisen sijaan kannustaa opiskeluun ja hyväksyä myös työt, joissa voi edetä parissa vuodessa ammattimieheksi asti. Kiinnittyminen työhön kohentaa taloutta ja itsetuntoa nopeasti. Kiinnittyminen on todennäköisempää, jos tuomio on tullut lievästi rikoksesta, tuomioita ei ole toistuvasti, eikä henkilöllä ole päihderiippuvuutta. Heikkilä

korostaa, että on helpommin ja vaikeammin työllistettäviä ihmisiä. *Move on!* -hankkeeseen ohjataan usein kaikkein motivoituneimpia vankeja.

– Kun kaveri on vankilassa menestynyt työssään ja sillä on hyvä motivaatio ja aloitekykyä, niin totta kai sitä halutaan tukea, ettei se taas suistuisi sinne väärille raiteille, Heikkilä kertoo.

SILTOJA TYÖELÄMÄÄN MARGINAALIEN MARGINAALISTA

Jotkut tahot tarjoavat työtä nimenomaan kaikkein vaikeimmin työllistettäville ihmisille. Helsingin kaupungin Idän päihde- ja psykiatriakeskuksen alainen päiväkeskus Symppis järjestää matalan kynnyksen toimintaa päihde- ja mielen-terveysasiakkaille sekä sosiaali- ja terveysneuvontaa suomensäisten huumeiden käyttäjille. Asiakkaille tarjotaan ruokaa ja viikko-ohjelmassa on monenlaista toimintaa bingosta kädentaitoryhmään. Samalla

Symppikseen voi päästä työkokeiluun, kuntouttavaan työtoimintaan tai työllistyä palkkatuella. Työhön pyritään saamaan juuri kaikkein vaikeimmin työllistettäviä ihmisiä, joilla usein on vakavaa rikostaustaa. Työelämään siirtyminen ei ole helppoa.

– Elämänhallinta ei välttämättä ole mitään parasta. Me emme kuitenkaan edellytä, että työhön tulevat olisivat heti sataprosenttisesti valmiita virkamiehiä. Tästä huolimatta yritämme antaa mahdollisuuksia päästä kiinni työelämään, kertoo Symppiksen vs. johtava sosiaalihoaja **Linda Brown**.

Hän korostaa, että etenkin päihderiippuvaisen ihmisen arki on hyvin etäällä normaalista palkkatyöstä. – Monelle jo korvaushoidossa oleminen käy työstä. On aika pitkä prosessi ponnistaa sieltä työelämään.

Työttömien aktivointitoimenpiteille Brown antaa tiukkaa palautetta. – Kun yksilö ei suoriudu sairauspäivärahojen

Riihimäen vankilan ammattioppilaskoulussa vangit voivat suorittaa kone- ja metalli-alan perustutkinnon oppisopimuskoulutuksena. Oppisopimuskoulutuksena on mahdollista opiskella myös autoalan perustutkintoa.

edellyttämistä lääkärikäynneistäkään, aktivointitoimenpiteet tuntuvat kyykyttäviltä. Nämä ihmiset putoavat pitkiksikin ajoiksi toimeentulotuen varaan.

Rikollisuus on voimakkaasti stigmatisoivaa. Kriminologian klassikko **Edwin M. Lemert** on todennut, että vaikka lyödyt leimat vaikuttavat henkilön elämään monin tavoin, merkityksellistä on myös se, hyväksyykö ihminen nämä leimat osaksi omaa identiteettiään. Symppiksen asiakkaiden kohdalla leimoja kannetaan pitkään.

– Mietin aina, missä vaiheessa ihminen on sovittanut tekonsa, eikä rikostausta olisi enää ainoa asia, joka määrittää yksilön arvoa, Brown pohtii. – Näiden ihmisten tulisi itsensäkin luottaa itseensä, että he ovat osaavia ihmisiä kuten kuka tahansa.

Saman ilmiön tunnistaa vangeille töitä järjestävä Heikkilä. – Itsetunto ei ole nollassa, vaan miinuksen puolella.

Ihmisen itseensä uskominen puute voikin muodostaa suurimman esteen uudelle elämänsuunnalle.

TYÖLLISTYMISEN ESTEITÄ ON PURETTAVA

Koulutus on varmin astinlauta vakaaseen työuraan ja koulutuksen puute syrjäyttää tehokkaasti. Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma julisti vuonna 2011, että tavoitteena on tehdä suomalaisista maailman osaavin kansa. Koulutusta painotetaan myös Rikosseuraamuslaitoksen strategiassa. →

Vaikka vankien työllistämiseksi on laadittu strategioita ja työnantajia tuetaan avokätisesti, prosessi on byrokraattinen. Kentän toimijat pohtivat, ollaanko alalla turhankin varovaisia.

→ Vuonna 2016 vankeusvankien ajankäytöstä kuitenkin vain seitsemän prosenttia kului opiskeluun ja puolet ajasta oli passiiviaikaa. Rikosseuraamuslaitoksen mukaan esteet toimintoihin osallistumiselle liittyvät henkilöstöresurssien riittämättömyyteen, eräiden vankiloiden toimintatilojen puutteeseen, vankien moniongelmaisuuteen ja laitosturvallisuuteen. *Move on!* -hankkeen Markku Heikkilä toteaa lisäksi, että monelle vangille ajatuskin opiskelusta on vastenmielinen. Useilla on taustallaan oppimisen ja keskittymisen vaikeuksia ja negatiivisia koulukokemuksia.

– Kun vankilassa rummutetaan, että älä mene töihin, kun sun pitää opiskella itselles se ammatti, niin siinä rakennetaan sellanen muuri sinne työelämään, Heikkilä huokaisee.

Symppiksen Linda Brown kertoo, että osalta heidän asiakkaistaan puuttuu peruskoulun päästötodistuskin. – Ei siinä hirveän nopeasti ruveta ruotsin kursseja suorittamaan, hän toteaa.

Koulutuksen tulisikin joutaa erilaisten oppijoiden ja opiskelumotivaatioiden mukaan, ja työelämään tulisi rakentaa työssä oppimisen väyliä. Esteitä työelämään siirtymiseksi tulisi lisäksi purkaa hallinnon puolelta. Vaikka vankien työllistämiseksi on laadittu strategioita ja työnantajia tuetaan avokätisesti, prosessi on byrokraattinen. Kentän toimijat pohtivat, ollaanko alalla turhankin varovaisia. Vankien siviilityöluvat ovat kiven alla ja Rikosseuraamuslaitos

seuloo tiheällä kammalla yritykset, joihin vapautuva vanki voi työllistyä. Harva vankilasta vapautuva kykenee prosessiin ilman järjestöjen tarjoamaa tukea, jonka on kuljettava työuran rinnalla riittävän pitkään.

KANTAAKO PALKKATYÖLÄISEN ARKI?

Tuoreissa rikoksista irtautumista tarkastelevissa desistanssitutkimuksissa korostetaan, että rikoksista irtautuminen tapahtuu asteittain ja prosessinomaisesti usein pitkän ajan kuluessa. Tutkimukset eivät ole pystyneet osoittamaan, mitkä tekijät vaikuttavat olennaisimmin irtautumiseen: yksilön rikoshistoria, yksilön kognitiiviset prosessit, tilannetekijät vai sosiaaliset siteet, kuten työ, asunto ja perhe. Samalla, kun ihmisiä yritetään integroida yhteiskuntaan, ovat yhteiskunnan perusrakenteet murroksessa. Työelämä ei ole tässä muutoksessa se hitaimmin liikkuva osa ja kriminaalipolitiikka laahaa herkästi muutoksen jäljessä. Lisäksi niin rikollisuutta koskeva tutkimus kuin toteutettu kriminaalipolitiikka ovat ylenkatsoneet ihmiselämän subjektiivisia puolia – tunteita, ajatuksia, motivaatiota ja tavoitteita – jotka laadullisissa tutkimuksissa on havaittu merkityksellisiksi rikosuralle työntäviksi ja sieltä vetäviksi mekanismeiksi. Kun opintoihin ja työelämään kiinnittyminen ei onnistu, elämän sisältöä täytyy hakea muualta – joskus pähteistä ja rikoksista.

Symppiksen Linda Brown näkee työssään sen suuren

kuilun, joka ihanteiden ja todellisuuden välille voi kasvaa. – Suomi on työkeskeinen yhteiskunta. Lapsesta saakka toistetaan, että ollakseen onnellinen ihminen, pitää olla töissä ja saada perhe, koti ja farmariauto. Ja kun niitä ei saavuta, häpeä on valtava.

Aloitin tämän kirjoituksen kertomalla Otosta, joka keskeytti opintonsa kärähdettyään kannabiksen poltosta. On ongelmallista, jos rikoksesta kiinni jääminen johtaa yksilön syrjäyttämiseen. Viimeaikaiset tutkimukset antavat viitteitä siitä, että varhainen tuki, joka sisältää kognitiivista ohjausta ja sosiaalisten siteiden vahvistamista, ehkäisee rikosuralle joutumista. Ottoakin olisi voinut kannustaa jatkamaan opintojaan ja tukea häntä päiheteetömyyteen. Varhaiseen tukeen panostaminen ei kuitenkaan auta ihmisiä, joiden rikosura on jo käynnissä. Tutkimukset osoittavat, että rikostaustaiset ihmiset kohtaavat ennakkoluuloja ja syrjintää, vaikka tehokkain tapa ehkäistä uusintarikollisuutta olisi tukea heitä pyrkimyksissä kiinnittyä yhteiskuntaan. Työllistäminen on yksi tehokas kiinnittymisen keino, mutta se ei tapahdu itsestään. Tulevaisuudessakin tarvitaan vankkaa tukea rikostaustaisten ihmisten työllistämiseen. ■

Kiitän avusta KRIS-Etelä-Suomi ry:n Markku Heikkilä, Helsingin kaupungin Idän päihde- ja psykiatriakeskuksen päiväkeskus Symppiksen vs.

johtava sosiaaliohjaaja Linda Brown sekä Kriminaalihuollon tukisäätiön (KRITS) kriminaaliasiamies Marjatta Kaurala.

Kirjoittaja on Nuorisotutkimusverkoston ma. tutkimuspäällikkö, joka tutkii nuorisorikollisuutta, koulukoteja ja lastensuojelua.

LÄHTEITÄ:

Danielsson, Petri & Aaltonen, Mikko (2017) Vankeusrangaistukseen tuomittujen työmarkkinoille osallistuminen seuraamuksen jälkeen. Yhteiskuntapolitiikka 82 (5), 538–548.

Kazemian, Lila (2007) Desistance From Crime – Theoretical, Empirical, Methodological, and Policy Considerations. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 1 (23). DOI 10.1177/1043986206298940

Kerkelä, Lasse (2017) Yksi kannabiskäry voi tuhota urasuunnitelmat vuosiksi – poliisin merkintä saattaa estää pääsyn näihin ammatteihin ja työpaikkoihin. *Helsingin Sanomat* 4.8.2017.

Koulutuksen järjestäjille keinoja puuttua opiskeluun soveltumattomuuteen: Uudistettu opas SORA-säädösten ja -määräysten toimeenpanoon ammatikoulutuksessa (2015). Opetushallitus: Oppaat ja käsikirjat 2015:12.

Maruna, S. (2001). *Making good: How ex-convicts reform and rebuild their lives*. Washington, DC: American Psychological Association.

Nieminen, Pauli (2017) Koulutuksen merkitys Rikosseuraamuslaitoksen strategiassa. Esitelmä Vankilaopetuksen päivillä 13.12.2017

Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2016, www.rikosseuraamus.fi.

■ ANNE ALVESALO-KUUSI & LIISA LÄHTEENMÄKI

Yhteisösakot eivät kuvasta työturvallisuusrikosten vakavuutta

Yhteisösakkotuomiot työturvallisuusrikoksissa ovat tutkimuksen mukaan yleistyneet, mutta sakkojen taso on jäänyt lieväksi. Vain joka neljännessä tapauksessa yritykselle tuomitaan yhteisösakko. Useimmiten työturvallisuusrikoksista rangaistaan edelleen työnjohtotasoon tai keskijohtoon kuuluvia yksilöitä.

Työterveyslaitoksen ja Turun yliopiston tutkimushankkeessa "Yhteisövastuu ja työturvallisuusrikos muuttuvan työelämän ja lainsäädännön käytännöissä" tutkittiin yhteisösakkojen kohdistumista, tasoa ja tuomioiden laatua työturvallisuusrikostapauksissa vuosina 2010–2014. Tutkimuksen rahoittivat Työsuojelurahasto ja Turun yliopisto.

Työturvallisuusrikoksesta on vuodesta 2003 lähtien voitu tuomita sakkoon yksittäisten työnantajaa edustavien henkilöiden lisäksi myös yhteisö eli yritys, yhdistys tai julkinen organisaatio. Tätä kutsutaan oikeushenkilön rangaistusvastuuksi ja siitä tuomittavaa rangaistusta yhteisösakoksi.

Tutkituissa yhteisösakkotapauksissa

(154) vuosina 2010–2014 vammautui yhteensä 140 henkilöä ja 12 henkilöä kuoli. Suurin osa uhreista oli miehiä (85 %). Yleisimmin vammat syntyivät kontaktista laitteen kanssa (32 %) tai putoamisesta (25 %). Kuolemantapauksissa yleisin syy oli työnantajan laiminlyönneistä johtuva putoaminen (58 %). Uhreista 73 prosenttia oli tuomitun yrityksen omia työnteki- →

Kuvio 1. Työturvallisuusrikokset rikosoikeusjärjestelmässä vuonna 2014.

Lähteet: Poliisin tietojärjestelmä (poliisin kirjaamat työturvallisuustapaukset ja rikosilmoitukset), Tilastokeskus (tuomitut henkilöt, työturvallisuusrikos päärikoksena) ja Oikeusrekisterikeskus (tuomitut henkilöt, työturvallisuusrikos päärikoksena sekä kaikki tuomitut yhteisöt).

→ jöitä ja 19 prosenttia alihankkijan työntekijöitä.

YHTEISÖSAKKOJA TUOMITAAAN MELKO HARVOIN

Yksilöitä rangaistaan työturvallisuuden laiminlyönneistä useammin kuin organisaatioita. Vuosina 2010–2014 tuomittiin yhteisösakko kaiken kaikkiaan 154 työturvallisuusrikostapauksessa ja tuomittuja yhteisöjä oli yhteensä 161. Samana ajanjaksona työturvallisuusrikoksista tuomittiin käräjä- ja hovioikeuksissa 805 henkilöä, joista 773 sakkotuomioon. Keskimäärin ajanjaksolla 2010–2014 yhteisösakkoja tuomittiin vain noin joka neljännessä työturvallisuusrikostapauksessa.

Kun yhteisösakko vuonna 1995 säädettiin, haluttiin sillä korostaa yhteisön vastuuta erityisesti sellaisissa rikoksissa, joissa yksilönvastuu olisi muodostunut kohtuuttomaksi. Lisäksi haluttiin huomioida se, että moitittava ja rangaistava menettely on usein seurausta useamman henkilön päätöksenteosta, toimista tai laiminlyönneistä yhteisön toiminnassa. Tämä lain tavoite ei siis näytä tutkimuksen perusteella täysin toteutuneen.

YHTEISÖSAKKOTUOMIOT OVAT LIEVIÄ

Vuosina 2010–2014 tuomittu keskimääräinen yhteisösakko oli 10 700 euroa. Pienin tuomittu sakko oli 500 euroa, vaikka lain määräämä minimi on 850 euroa. Suurin yksittäinen sakko taas oli 180 000 euroa, kun rangaistusmaksimi on 850 000 euroa. Tyypillisin tuomittu

sakko oli 5000 euroa.

Pääosa tuomituista yhteisöistä oli yksityisiä yrityksiä (94 %, 152 kpl), muita yhteisöjä kuten kaupunkeja, kuntayhtymiä tai valtionyhtiöitä oli vain 6 prosenttia. Eniten yhteisösakkoja tuomittiin teollisuuden alalla toimiville yrityksille (58 %) ja toiseksi eniten rakentamisen alalla toimiville (27 %). Tuomituissa yrityksissä oli vain vähän taloudeltaan todella heikkoja tai hyvin pieniä yrityksiä. Yli puolet (54 %) tuomituista yrityksistä kuului liikevaihtoluokkaan yli 10 miljoonaa euroa.

Tutkimuksen kohteena olleissa yhteisösakotapauksissa tuomittiin yhteisöjen lisäksi 288 henkilöä. Lähes kaikki saivat sakkorangaistuksen, vain yhdelle tuomittiin ehdollinen vankeusrangaistus. Tuomituista henkilöistä 26 prosenttia oli ylintä johtoa, 38 prosenttia keskijohtoa ja 33 prosenttia työnjohtoa. Keskimääräinen sakko/henkilö oli 1170 euroa.

YHTEISÖSAKKOJA TUOMITAAAN VAIHTELEVASTI ERI ALUEILLA

Työturvallisuusrikoksista tuomittiin vuosina 2010–2014 yhteensä 161 yhteisösakko. Vuosittain sakkoja tuomittiin keskimäärin 32. Tuomioista 119 annettiin käräjäoikeuksissa, 40 hovioikeuksissa ja kaksi Korkeimmassa oikeudessa. Käräjäoikeuksissa sakkojen keskimääräinen summa oli tutkittuna ajanjaksona 7300 euroa, hovioikeuksissa 16 400 euroa ja Korkeimman oikeuden kahdessa tapauksessa sakkosummat olivat 20 000 euroa ja 180 000 euroa.

Keskimääräiset sakkosummat ovat kymmenen vuoden aikana nousseet hie-

man, mutta sakkosummissa on samalla suurta vuosittaista vaihtelua. Sakkojen määrä on puolestaan moninkertaistunut: Vuonna 2005 tuomittiin vain kaksi yhteisösakkoja työturvallisuusrikoksesta, mutta vuonna 2014 tuomioita oli 37.

Tarkasteltaessa käräjäoikeuksissa tuomittuja tapauksia, havaittiin, että vuosi-ina 2010–2014 työturvallisuusrikoksesta tuomituista yhteisösakotapauksista peräti neljännes (28 kpl) tuomittiin Pirkanmaan käräjäoikeudessa. Pohjanmaalla tuomittiin lähes yhtä paljon (26 kpl), mutta tuomiot jakautuivat Pohjanmaan käräjäoikeuteen ja Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeuteen. Vantaan, Varsinais-Suomen, Lapin ja Espoon käräjäoikeuksissa tuomittiin samalla ajanjaksolla vain yksi yhteisösakko kussakin. Suuret erot yhteisösakotuumioiden määrässä eivät selity rikollisuuden määrän vaihtelulla, vaan kyse on todennäköisesti paikallisen aluehallintoviraston aktiivisuudesta ja osaamisesta, sekä syyttäjien ja poliisin toiminnasta.

HUOLIMATTOMUUS JA VAROMATTOMUUS YLEISIN PERUSTE

Useimmin tuomiossa mainittu peruste yhteisösakolle oli se, että yhteisön toiminnassa ei ollut noudatettu tarvittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi (58 % tuomioperusteista). Yhteisön johdon osallisuus muodosti 35 prosenttia tuomioperusteista ja 15 tuomiossa rangaistusvastuun perustetta ei ollut kirjattu lainkaan.

Yhteisösakon rahamäärää vahvistetaan rikosvastuun perustavan laiminlyönнин laadun ja laajuuden tai johdon osuuden, sekä oikeushenkilön taloudellisen aseman mukaan. Sakkosummaa perusteltiin 83 prosentissa tuomioista jollakin yhteisön taloudelliseen tilaan viittaavalla mittaamisperusteella (liikevaihto, tulos, henkilöstön määrä tms.). Yleisin yhteisön taloudelliseen tilanteeseen viittaava mittaamisperuste oli yhteisön tilikauden

Suuret alueelliset erot yhteisösakkotuomioiden määrässä eivät selity rikollisuuden määrän vaihtelulla vaan todennäköisesti viranomaisten osaamisella ja toiminnalla.

tulos. Toiseksi yleisin ilmoitettu mittaa- misperuste oli laiminlyönnin laatu ja laa- juus: se mainittiin mittaa misperusteeksi 62 prosentissa tuomioista.

SYYTTÄJÄN VAATIMUS JA RIKOKSEN SEURAUKSET VAIKUTTAVAT SAKKOSUMMAAN

Tuomioon kirjattujen mittaa misperusteiden lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin tilastollisen analyysin avulla sakkosummaa selittäviä tekijöitä. Tarkastelun perusteella tuomioistuimen määräämää sakkosummaa selittää etenkin syyttäjän vaatimus.

Ajanjaksolla 2010–2014 syyttäjät vaativat työturvallisuusrikos tapauksissa kärjää oikeuksissa yhteisösakkoa keskimäärin 14 000 euroa, hovioikeuksissa 30 000 euroa ja Korkeimman oikeuden kahdessa tapauksessa 60 000 euroa. 35 yhteisön osalta (22 % tuomituista yhteisöistä) syyttäjä ei ollut yksilöinyt vaadittua sakkosummaa tai sitä ei ollut kirjattu tuomioon. Alhaisimmillaan syyttäjän vaatimus oli 850 euroa ja korkeimmillaan 200 000 euroa. Täsmälleen syyttäjän vaatima summa tuomittiin 26 prosentissa tuomioista. Vain harvoin (4 %) tuomittu summa ylitti syyttäjän alun perin vaatiman summan. Joka toisessa tapauksessa tuomioistuin tuomitsi alhaisemman sakon kuin syyttäjä oli vaatinut. Keskimäärin tuomioistuimet tuomitsivat 69 prosenttia siitä summasta, mitä syyttäjä oli alun perin vaatinut.

Hyödyn konfiskointia syyttäjä vaati vain 16 tapauksessa (10 %). Rikoksen tuottama taloudellinen hyöty tuomittiin menetetyksi 60 prosentissa vaadituista tapauksista. Keskimääräinen menettämisseuraamusvaatimus oli 1900 € ja tuomittu summa 230 €. Työturvallisuusrikoksen taustalla olevaa hyötyä ei näytetä oikein tunnustettavan. Esimerkiksi putoamissuojauksen suunnittelemta ja toteuttamatta jättäminen tuottaa selkeää taloudellista hyötyä, joka tulisi huomioida rikostapauksissa. Lisäksi täl-

lainen laiminlyönti tuottaa epäoikeudenmukaista kilpailuetua.

Myös rikoksen seuraus näytti selittävän sakon määrää: Jos työturvallisuusrikoksen uhri oli kuollut, oli sakko lähes kaksinkertainen verrattuna kaikkien tapausten keskiarvoon. Samoin jos vammautuneita uhreja oli enemmän kuin yksi, sakko oli lähes yhtä korkea kuin kuolemantapauksissa. Tutkitulla ajanjaksolla tuomittiin vain 11 sellaista tapausta, joissa ei ollut välittömiä uhreja. Tällaisissa tapauksissa sakko oli keskimäärin 3500 euroa pienempi verrattuna kaikkiin tapauksiin. Myös tuomioistuimen toteama uhrin myötävaikutus näyttäisi vaikuttavan sakon määrää reilut 6000 euroa pienentävästi.

Viranomaisen jo ennen tapahtunutta rikosta antamat huomautukset eivät puolestaan näyttäisi selittävän sakkosumman vaihtelua. Ainakin joka viidennessä tuomitussa yrityksessä oli jo ennen rikosta sattunut työtaturma tai läheltä piti -tilanne. Rikoksen keskimääräinen kesto oli peräti 525 päivää niissä tapauksissa, joissa se oli ilmoitettu (90). Rikoksen kesto ei kuitenkaan näyttänyt selittävän sakon määrää lainkaan. Vaihtelua ei selittänyt myöskään tuomarin sukupuoli.

TEHOKKAAMMAT KEINOT TARPEEN TYÖTURVALLISUUSRİKOSTEN VÄHENTÄMISESSÄ

Tutkimuksen perusteella sakkojen vaikutavuus tuomitun yhteisön taloudelliseen tilanteeseen nähden näyttää olevan suurimmassa osassa työturvallisuusrikos tapauksia heikko. Jotta rangaistuksen ohjaus- ja yleisestävyyshankintot toteutuisivat, sakkojen tasoa olisi syytä nostaa ja suhteuttaa ne paremmin yhteisöjen pitkän aikavälin kantokykyyn. Taloudellisen tilan arviointiin syyttäjät ja tuomarit tarvitsevat myös koulutusta.

Tuomioiden perusteluissa pitäisi tämentää rangaistuksen mittaa misperusteet nykyistä avoimemmin ja selkeämmin. Oikeushenkilön rangaistusvastuun

kohdalla rangaistusasteikko on poikkeuksellisen laaja ja tarkoitettu kattamaan hyvin erilaisia työturvallisuusrikoksen tunnusmerkistön täyttäviä tekoja ja laiminlyöntejä.

Suomessa tulisi myös uudelleen avata keskustelu myös muiden yhteisö rangaistusten, kuten ulkopuolinen valvonta, julkisuus, väliaikainen kieltä osallistua julkisen sektorin tarjouskilpailuihin, toimintaluvan väliaikainen peruuttaminen ja yhteisöjen vapauden rajoittaminen, käyttöön otosta. Muiden maiden käytäntöjä ja niiden vaikuttavuutta yhteisö rikollisuuden vähentämisessä olisikin syytä tutkia uudelleen nykytilanteen valossa.

Tarkasteltujen tapausten valossa voi myös todeta, että työturvallisuus on tuomituissa yrityksissä usein vain muodollista: asiakirjat ja suunnitelmat ovat kunnossa, mutta todellinen valvonta, ohjeistus, opastus ja neuvonta työpaikoilla on heikkoa ja puutteellista. Edes viranomaisten antamat toimenpidesuositukset tai kehotukset eivät aina johda laiminlyöntien korjaamiseen. Työturvallisuusrikoksiin syllistytään joissakin yrityksissä myös yhä uudelleen: Tuomioista löytyi kaikkiaan 8 sellaista yritystä, jotka oli tuomittu tutkimusajankohtana useammin kuin kerran. Pahimmillaan sama elintarviketeollisuuden alan yritys oli tuomittu työturvallisuusrikoksesta viiden vuoden aikana peräti neljä kertaa. On myös melko yleistä, että vastaajat syyttävät tapahtumista uhria. Tapaturman taustalla olevaa laiminlyöntien ketjua ei tunnusteta ja ymmärrys työturvallisuusrikoksen luonteesta on heikkoa. ■

Alvesalo-Kuusi, Anne, Lähteenmäki, Liisa, Janhonen, Minna, Tapani, Jussi & Räsänen, Tuula (2017) Yhteisö vastuu, turvallisuus ja työturvallisuusrikos muuttuvan työelämän ja lainsäädännön käytännöissä. Loppuraportti. Työterveyslaitos.

Alvesalo-Kuusi on oikeussosiologian professori ja Lähteenmäki tutkijatohtori Turun yliopistossa.

Harmaan talouden rikollisuus rakennustoiminnan riesana

Keskusrikospoliisi tiedotti viime marraskuun lopulla käynnissä olevasta suuresta esitutkintakokonaisuudesta, "Case V:stä". Rikoskokonaisuudessa liivijengiläisten epäillään lahjoneen rakennusmestareita rahalla ja huumeilla – Bandidosin ja sen alajengin jäsenet ovat siis päässeet urakoimaan isoille työmaille. Juttuun kietoutuu myös epäiltyjä huumausainerikoksia ja kiristyksiä.

Keskusrikospoliisin talousrikoslinjalla on parhaillaan kesken kaksi Suomen mittakaavassa poikkeuksellisen suurta ja vakavaa harmaan talouden tutkintakokonaisuutta, Case V:n lisäksi myös Case O. Nämä kaksi kokonaisuutta ovat mittakaavaltaan suurimmat harmaan talouden työvoiman rikoskokonaisuudet yli vuosikymmeneen.

Näistä harmaan talouden rikosvyyhdeistä tutkintaan tuli ensin Case O, joka tuli aikanaan tietoon rikosepäilyinä poliisin ja verottajan tietojenvaihdon kautta. Esitutkintavaiheessa KRP käytti ensin kesästä 2015 saman vuoden loppusyksyyn laajalti salaisia pakkokeinoja ennen kuin yhä tuolloin reaaliaikaiseen rakennustoimintaan iskettiin kotietsinnöin ja keskeisten epäiltyjen kiinniotoin marraskuussa 2015.

Kyseisessä Case O:ssa

epäillään kahden liiketoimintakieltoon määrätyn keskiikäisen miehen johtaneen vuosina 2013–2015 kokonaisliikevaihdoltaan noin 11 miljoonan euron suuruista korjausrakennustoimintaa pääkaupunkiseudulla. Rakennustoiminnassa jätettiin kaikki verot ja eläkevakuutusmaksut maksamatta kaikkiaan noin 700 pääosin Baltiasta kotoisin olevan työntekijän osalta.

VAHINGOT NOUSEVAT MILJOONIIN

Pimeitä palkkoja vyyhdissä on maksettu yli seitsemän miljoonaa euroa ja lisäksi yhtiöiden tileiltä on poliisin selvityksen mukaan nostettu käteistä noin kolme miljoonaa euroa. Arvio maksamattomista ennakkopidätyksistä ja sosiaaliturvamaksuista on samaten noin kolme miljoonaa euroa.

Lisäksi maksamattomien lakisääteisten työeläke-

vakuutusmaksujen määrän on arvioitu olevan noin 1,6 miljoonaa euroa. Epäillyillä rikoksilla on siten aiheutettu vahinkoa useiden miljoonien eurojen edestä. Rakennusliiketoiminnan ydin oli alihankintaketjujen päissä toimiminen sekä yksityisen että julkisen puolen rakennus- ja kunnossapitokohteissa.

Tähän poikkeukselliseen rikoskokonaisuuteen liittyy epäiltyjen törkeiden veropetosten, eläkevakuutusmaksupetosten ja kirjanpitorikosten ohella myös ympäristörikoskokonaisuus. Siinä yritysten epäillään kuljettaneen jätettä laajamittaisesti Viroon.

Lisäksi poliisi epäilee, että epäillyt ovat yrittäneet saada vakuustakavarikossa olevaa omaisuuttaan takaisin niin sanotun prosessipetoksen keinoin sekä käyttää käräjäoikeuden konkurssimenettelyä väärinä asiakirjoja hyödyntämällä.

Pääepäilyistä kaksi on ollut aiemminkin liiketoimintakiellossa ja heillä on taustallaan kytköksiä vakavaksi luonnehdittavaan järjestäytyneeseen harmaan talouden talousrikollisuuteen. Case O:n tutkinta on nyt loppuvaiheessa.

VYYHDISSÄ KYMMENIÄ EPÄILTYJÄ

Case V puolestaan on poikkeuksellinen muulla tavalla. KRP epäilee, että liivijengiläiset ovat lahjoneet järjestelmällisesti muutamia rakennusmestareita, jotta jengiin kytköksissä olevat rakennusyritykset saisivat suuria rakennusurakoita.

Tämänkin jutun tiedusteluvaihe käynnistyi Keskusrikospoliisin ja verottajan yhteisen selvityksen perusteella. Näkyvä esitutkinta käynnistyi viime vuoden toukokuussa rikoksesta epäiltyjen kiinniotoilla ja kotietsin-

Harmaan talouden rikoskokonaisuuksien tutkimuksessa tehokas yhteistyö verottajan, ulosottoviranomaisten, eläkevakuutusyhtiöiden, pesänhoitajien ja syyttäjien kanssa on tärkeää.

noilla. Kaikkiaan rikoksesta epäiltyjä on ollut vyyhdissä kymmeniä, heistä osa kuuluu moottoripyöräjengi Bandidosiin ja sen alakerhoihin.

Poliisin tekemän tutkimuksen perusteella laitton toiminta on kestänyt vuodesta 2013 viime vuoden kevääseen, jolloin yhtiöiden toiminta keskeytettiin KRP:n, Helsingin poliisilaitoksen ja Uuden-

maan verotarkastusyksikön yhteisellä operaatiolla.

Esitutkimuksen perusteella epäillään, että kyseisten yhtiöiden toiminnassa on tehty törkeitä veropetoksia, törkeitä kirjanpitorikoksia, törkeitä työeläkevakuutusmaksupetoksia, törkeää rahanpesua ja lahjusrikoksia. Käytännössä rikosten epäillään tapahtuneen esi-

merkiksi kuittikaupan avulla. Siinä yritys kirjoittaa toiselle yritykselle tekaistuja kuitteja palkkiota vastaan. Lisäksi yhtiöiden epäillään maksaneen palkkoja työntekijöilleen niin sanotusti pimeästi.

Case V:hon liittyen Helsingin poliisilaitos on lisäksi tutkinut alkuvuodesta 2017 alkaen kokaiinin levitystä pääkaupunkiseudulla. Poliisi epäilee, että kokaiinia on levitetty yhteensä kilon verran alkuvuoden 2016 ja toukokuun 2017 välisenä aikana. Rikosepäilyjen kohteena on molemmissa esitutkinnoissa samoja henkilöitä.

Rikosten yhteydessä epäillään myös liittyneen väkivaltaa ja sen uhkaa, sillä Helsingin poliisilaitos on tutkinut myös molempiin edellä mainittuihin kokonaisuuksiin liittyen kahta törkeää kiristystä, joiden epäillään johtuneen talousrikoksista ja kokaiinin levityksestä syntyneistä erimielisyyksistä.

TOIMIVA VIRANOMAISSYSTEEMIN YHTEISTYÖ TAKAA TUTKIMUKSEN ONNISTUMISEN

Talousrikoksissa poliisi on usein tiiviissä yhteistyössä verottajan kanssa, niin myös Case O:ssa ja Case V:ssä. Harmaan talouden rikoskokonaisuuksien tutkimuksessa tehokas yhteistyö verottajan, ulosottoviranomaisten, eläkevakuutusyhtiöiden, pesänhoitajien ja syyttäjien kanssa on ensiarvoisen tärkeää tutkimuksen onnistumiseksi.

Erityisesti rakennustyö-

mailla laittoman toiminnan torjuminen vaatisi pääura-koitsijoilta tehokasta oma-valvontaa, vaikka se usein haastavaa onkin. On muistettava, että yhteistyö laittomaa toimintaa harjoittavien toimijoiden kanssa voi johtaa pahoihin taloudellisiin vaikeuksiin. Lisäksi erimielisyyksiin joutuminen voi johtaa uhkailuun, kiristykseen ja aivan erilaisiin perintätoimiin kuin laillisesti toimivien yritysten kanssa. Yhteistyö niin sanottujen lyhyen elinkaaren yhtiöiden kanssa on usein riskialtista. ■

Kai Käkälä on rikosylikomisario ja Janne Järvinen rikostarkastaja Keskusrikospoliisissa.

Keskusrikospoliisin tarkkailukuva, joka esittää Case O:n ”rakennusliikkeen piilokonttoria Espoossa kesällä 2015”.

Talvella 2017 Case O:ssa takavarikoitiin 100 000 euroa yksityisasunnosta kirjekuoresta. Kuten kuvasta näkyy, sileinä 500 euron seteleinä 100 000 euroa vaatii varsin vähän tilaa ja kyseinen rahamäärä mahtuu takavarikkopussin sisällä näkyvään pienehköön kirjekuoreen.

#metoo: seksuaalinen häirintä ja laki

#metoo-kampanja on nostanut esiin seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun. Vaikka tärkeimmät tavat puuttua häirintään ja ahdisteluun löytyvät muualta kuin lainsäädännöstä, käytettävissä on myös lakiin perustuvia keinoja. Käymme tässä kirjoituksessa lyhyesti läpi keskeiset lainsäädännökset, joilla voi puuttua vakavimpiin tapauksiin.

HÄIRINTÄ TASA-ARVOLAISSA

Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä ovat tasa-arvolain mukaan syrjintää ja sellaisena kiellettyä. Tasa-arvolaisissa myös määritellään tällainen häirintä. Se voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

Tasa-arvolain mukainen häirinnän kieltä koskee seksuaalista sekä sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa häirintää. Sukupuoleen perustuva häirintä voi ilmetä esimerkiksi halventavana pu-

heena toisesta sukupuolesta. Tutkimusten mukaan seksuaalivähemmistöt ja erityisesti transseksuaalit joutuvat usein häirinnän kohteeksi. Sen vuoksi sukupuoli-identiteettiä ja sukupuolen ilmaisua koskeva laajennus lisättiin lakiin vuonna 2014.

Tasa-arvolain mukaisen syrjinnän ei tarvitse olla tahallista, vaan lain mukaan siinä arvioidaan toiminnan vaikutuksia. Siten esimerkiksi hauska huumorikin voi olla häirintää, jos sen todelliset vaikutukset ovat syrjiviä. Häirinnän vaikutukset on täsmennetty laissa siten, että häirintää on toiminta, joka luo uhkaavan, vihamielisen, halventavan, nöyryyttävän tai ahdistavan ilmapiirin. Siten mikä tahansa yksittäinen vitsi ei ole häirintää, vaan toiminnan täytyy olla jossain määrin jatkuvaa ja vakavaa, jotta tällainen ilmapiiri voi syntyä.

Kohteen suhtautumisella on merkitystä, sillä käytöksen täytyy olla ei-toivottua. Jokin käyttäytyminen, kuten fyysinen häirintä, koskettelu tai käsiksi käyminen voidaan pääsääntöisesti ymmärtää ei-toivotuksi. Myös verbaalinen häirintä voi olla selvästi ei-toivottua. Esimerkiksi ho-

mottelu ja huorittelu on luonteeltaan tällaista. Usein sanallinen käyttäytyminen voi olla tulkinnanvaraista. Joku voi kokea sen häiritseväksi, kun taas toisen tarkoitus on olla hauska. Tällöin on tarpeen ilmaista se, että käytös on ei-toivottua.

Käytännössä kohde voi kokea hankaliksi tilanteet, joissa häiritsijä on työnantaja tai esimies. Tällöin häiritsijän ja häirityn välinen valtasuhde tekee asiasta huomauttamisen vaikeaksi, usein se tuntuu jopa mahdottomalta. Tästäkin syystä on hyvin tärkeää, että työpaikkojen toimintamallit häirinnän esille nostamisesta ja käsittelemisestä ovat kunnossa ja yleisesti tiedossa. Esimiesasemassa olevien henkilöiden olisi tärkeää tunnistaa valtasemansa, ja siitä tulisi myös keskustella esimieskoulutuksissa.

Tasa-arvolaki koskee pääosin työelämää ja työnantajan vastuuta. Jos työnantajan tietoon tulee häirintää, eikä siihen puututa, työnantaja voi joutua taloudelliseen hyvitysvastuuseen häirinnän kohteena olleille.

Yli 30 henkilön työpaikoilla ja oppilaitoksissa tulee olla tasa-arvosuunnitelma ja siinä tiedot tasa-arvovyhdyshenkilös-

tä ja prosesseista. Häirintää kokeneen tulisi aina voida käännyä yhdys henkilön puoleen luottamuksellisesti. Useinkaan häiritetty ei halua viedä asiaa eteenpäin omalla nimellään. Hänellä on täysi oikeus jättää asia siihen. Siitä huolimatta työnantajan piirissä voidaan toteuttaa monia eri toimia häirinnän lopettamiseksi, kuten työhyvinvointikartoituksia, kehityskeskustelujen suunnittelua ja työterveystoimia. Kouluissa voidaan kiinnittää asiaan erityistä huomiota ja käsitellä käyttäytymissääntöjä eri oppitunneilla.

Tasa-arvolain sanktiot eivät kohdistu häiritsijään. Työnantaja voi kuitenkin kohdistaa häiritsijään ankariakin työoikeudellisia toimia, kuten varoituksen ja viime kädessä jopa irtisanomisen. Ensivaiheessa tilannetta voidaan pyrkiä muuttamaan keskusteluin ja työilmapiirin kehittämistoimin.

Tasa-arvolain konkreettiset säännökset koskevat työpaikoja ja oppilaitoksia. Niiden ulkopuolelle sanktiot eivät ulotu. #metoo-kampanja onkin tuonut esiin eri aloilla, kuten elokuva-alalla tapahtuneita häirintätapauksia. Alan järjestöissä voidaan tehdä erilaisia

selvityksiä, jotka voivat johtaa toimenpiteisiin. Selvityksissä on tärkeää taata osallistujille anonymiteetti.

Seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän selkeä määrittely on tasa-arvolain vahvuus. Lain nojalla ei ole tullut monia tapauksia tuomioistuimiin. Lain edellyttämä tasa-arvosuunnitelma auttaa työpaikkoja ja oppilaitoksia selvittämään ongelman olemassaoloa ja laatimaan sisäiset toimintatavat.

SEKSUAALINEN AHDISTELU RIKOSLAISSA

Vuonna 2014 rikoslakiin tuli säännös seksuaalisesta ahdistelusta. Sen mukaan koskettelulla tehty, seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaava teko on rangaistava. Rangaistus voi olla sakko tai korkeintaan kuusi kuukautta vankeutta. Käytännössä seurauksena on yleensä sakkoa.

Seksuaalisesta ahdistelusta on tehty yli tuhat rikosilmoitusta kolmessa vuodessa lain muutoksen voimaan tulon jälkeen. Tuomioita oli annettu 65. Helsingin Sanomat kokosi tuomiot käräjäoikeuksista. Niissä tuli esiin tapausten kirjoja. Yleensä uhrin rintoihin tai vastaaviin henkilökohtaisiin

kehon osiin oli käyty yllättäen käsiksi julkisella paikalla. Osassa tapauksia kuvattiin varsin kovakouraisiakin kähmimisiä. Uudelle säännökselle näyttääkin olleen suurempi tarve kuin lakia säädettäessä osattiin odottaa.

Osa tuomioista vaikutti koskevan varsin vakavia tapauksia, jotka olisi voitu käsitellä myös vakavampina seksuaalirikoksina. Rikoslaisissa on seksuaaliseen tekoon pakottamista koskeva säännös, joka voi tulla sovellettavaksi silloin, kun teon kohteena olevalla henkilöllä ei ole mahdollisuutta päästä pois tilanteesta. Sen maksimirangaistus on kolme vuotta vankeutta.

Sanallinen ahdistelu ei kuulu seksuaalisen ahdistelu rikostunnusmerkistöön. Se voi kuitenkin täyttää kunnianloukkauksen tai laittoman uhkauksen tunnusmerkistön. Kunnianloukkaus kohdistuu toisen henkilön yksilöön ja ominaisuuksiin, eikä se suoranaisesti ota huomioon seksuaaliseen ahdisteluun liittyvää yleisempää seksuaalisen vallan käyttöä.

Toisin kuin muut seksuaalirikokset, seksuaalisen ahdistelun tutkiminen ja vieminen oikeuteen edellyttävät sen kohteen tekemää syytepyyntöä.

Häirintään voidaan puuttua, eikä kenenkään pidä jäädä kokemuksensa kanssa yksin.

Samoin kunnianloukkaus ja laitton uhkaus ovat pääsääntöisesti tällaisia asianomistajarikoksia. Vain erityisen painavista syistä syyte voidaan nostaa viran puolesta.

Seksuaalisen ahdistelun lisääminen rikoslakiin vuonna 2014 on osoittautunut perustelluksi. Säännös on selvästi ollut tarpeellinen. Keskustelu siitä, pitäisikö sanallinen seksuaalinen ahdistelu säätää rikokseksi, olisi nyt paikallaan. Tällainen ahdistelu voi olla pitkäaikaista, ja siihen voi liittyä valta-aseman väärinkäyttöä. Tällöin myös sen aiheuttamat seuraukset voivat olla kohteelle varsin raskaita. Kaikissa tapauksissa työnantajaan kohdistuvat sanktiot eivät ole käytettävissä.

TYÖTURVALLISUUS

Työturvallisuuslain nojalla voidaan puuttua työpaikan olosuhteisiin, jos ne vaarantavat työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden. Pitkäaikainen seksuaalinen häirintä voi olla terveydelle hyvinkin vahingollista, varsinkin jos työntekijä kokee olevansa puolustuskyvyttömässä asemassa, josta käsin on hyvin vaikea yrittää toimia. Työntekijä on velvollinen ryhtymään toimiin terveydellistä vaaraa aiheuttavan häirinnän poistamiseksi. Työturvallisuuslain nojalla on myös nostettu syytteitä työpaikkakiusaamisesta, jossa on ollut seksuaalista sävyä.

Työturvallisuuslain vahvuus on sen noudattamista valvova organisaatio sekä työpaikoilla että valtionhallinnossa. Työ-

paikoilla tulee olla työsuojeluvaltuutettu. Työsuojeluviranomaisilla on koko maan kattava organisaatio. Heillä on myös valtuudet tehdä tarkastuksia ja antaa määräyksiä epäkohtien korjaamiseksi.

LOPUKSI

Seksuaalinen ja muu häirintä pitäisi aina pyrkiä käsittelemään mahdollisimman lähellä itse tapahtumia. Tärkeintä on kuitenkin edistää asennemuutosta. Työpaikoilla, oppilaitoksissa ja vapaa-ajan toiminnassa pitäisi luoda sellainen ilmapiiri, että ihmiset uskaltaisivat kertoa kokemistaan loukkauksista joko suoraan kyseiselle henkilölle tai ainakin jollekulle muulle. Häirintään voidaan puuttua, eikä kenenkään pidä jäädä kokemuksensa kanssa yksin. Häirintä tehdään mahdolliseksi, jos kukaan ei välitä siitä, mitä ympärillä tapahtuu.

Silti lainsäädännöllä on oma merkityksensä ja se antaa keinoja puuttua vakavimpiin tapauksiin. Lainsäädäntö velvoittaa myös laatimaan toimintaohjeita ja nimeämään tahoja, kuten tasa-arvoyhdyshenkilöt ja työsuojeluvaltuutetut, joiden tulisi osata toimia häirintätapauksissa. Pelkästään lainsäädännön ja osaavien henkilöiden olemassaolo on omiaan ehkäisemään häirintää. ■

Niemi on akatemianprofessori ja Kainulainen yliopistonlehtori Turun yliopistossa.

Kirjoitus julkaistaan myös seuraavassa RIKU-lehdessä.

■ SUSANNA LUNDELL

Työpaikkakiusaaminen ja kaksoisuhriutumisen dynamiikka

Työpaikkakiusaamisella on useita haitallisia seurauksia työntekijöiden terveydelle ja hyvinvoinnille. Inhimillisen kärsimyksen lisäksi kiusaamisesta voi aiheutua huomattavia taloudellisia menetyksiä paitsi uhrille itselleen, myös työnantajalle ja yhteiskunnalle. Kun tietoisuus työpaikkakiusaamisen aiheuttamista haitoista on lisääntynyt, monilla työpaikoilla on ryhdytty laatimaan toimintamalleja epäasiallisen kohtelun ennaltaehkäisyyn ja käsittelyyn. Tähän on osaltaan vaikuttanut työturvallisuuslain säännös, joka velvoittaa työnantajaa puuttumaan tietoonsa tulleen kiusaamiseen. Viranomaisille ja uutisotsikoihin päätyneet kiusaamistapaukset kielivät kuitenkin siitä, ettei kiusaamisen käsittelyssä työpaikalla ole aina onnistuttu.

Työpaikkakiusaamisen syitä, ilmenemismuotoja ja seurauksia on tutkittu 1980-luvulta lähtien. Työpaikkakiusaamisen tiedetään altistavan posttraumaattiselle stressihäiriölle ja mielenterveysongelmille myös sellaisten ihmisten kohdalla, jotka eivät ole kärsineet aiemmin mielenterveyden häiriöistä. Kiusaaminen voi johtaa uhrin työkyvyttömyyteen, työmarkkinoilta syrjäytymiseen ja pahimmillaan itsemurhaan. Suomalaispalkansaajien työoloja kartoittavien tutkimusten mukaan noin joka kolmannella palkansaajalla on ollut omakohdaisia kokemuksia kiusaamisen kohteeksi joutumisesta työuransa aikana.

Tarkastelen oikeussosiologian alaan kuuluvassa väitöskäsitelmässäni viranomaisille edenneitä työpaikkakiusaamistapauksia. Tavoitteena on selvittää, miksi kiusaamistapaukset etenevät viranomaiskäsitelyyn sekä miten epäasiallista kohtelua ja sen seurauksia on hahmotettu oikeudellisissa konteksteissa. Olen myös kiinnostunut siitä, millaisia oikeudellisia ongelmia kiusaamistapausten käsitelyyn on liittynyt. Tutkimuksen empiirinen aineisto muodostuu kisattujen sekä kiusaamistapausten käsitelyyn osallistuneiden viranomaisten ja muiden tahojen haastatteluista, asiakirjoista sekä oikeudenkäyntitallenteista.

Kaikilla työpaikoilla esiintyy toisinaan erimielisyyksiä,

jännitteitä ja asiatonta käytöstä. Tällaiset tilanteet ovat omiaan aiheuttamaan mielipahaa ja loukkaantumisia työyhteisössä. Kaikissa kielteisiä tunteita herättävissä työyhteisön ongelmatilanteissa ei kuitenkaan ole kyse kiusaamisesta. Työterveyslaitoksen verkkosivuilla työpaikkakiusaaminen määritellään toistuvaksi, pitkään jatkuvaksi ja systemaattiseksi kielteiseksi kohteluksi. Kiusaaminen ymmärretään nykyisin eteneväksi prosessiksi, jonka seurauksena kielteisen kohtelun kohteeksi joutunut yksilö ajautuu puolustuskyvyttömään asemaan. Työpaikkakiusaamista on pidetty myös yhtenä psyykkisen väkivallan muotona.

Työturvallisuuslaissa työpaikkakiusaamiseen viitataan ilmaisulla häirintä tai muu epäasiallinen kohtelu. Työturvallisuuslaki velvoittaa työnantajaa ryhtymään toimiin epäkohdan poistamiseksi sen saatua tiedon työntekijän terveyttä vaarantavasta häirinnästä tai muusta epäasiallisesta kohtelusta.

Työpaikkakiusaamisen rikosoikeudellinen vastuu on määritelty ensisijaisesti työturvallisuusrikoksessa. Siitä voidaan tuomita työnantaja, jonka laiminlyönnistä tai menettelystä on aiheutunut vaaraa tai haittaa työntekijän terveydelle. Kiusaamista sinänsä ei ole kriminalisoitu, mutta työturvallisuusrikoksen tunnusmerkistö voi tulla sovellettavaksi, jos työntekijän edustaja aiheuttaa työntekijän terveydelle vaaraa kohtelemal-

la häntä epäasiallisesti. Työpaikkakiusaamistapauksiin on sovellettu myös pahoinpitelyn, vammantuottamuksen, virkarikosten ja työsyönnän tunnusmerkistöjä.

Kiusaamistapauksia on käsitelty lisäksi siviili- ja hallintoprosesseissa. Hallintotuomioistuimiin edenneissä tapauksissa kyse on yleensä ollut kiusaamista kokeneen työntekijän virkasuhteen päättämisestä. Työpaikkakiusaamiseen liittyviä yksityisoikeudellisia vahingonkorvausvaatimuksia on käsitelty rikosasioiden yhteydessä sekä erillisinä vahingonkorvauskanteina. Tuomioistuinten lisäksi työpaikkakiusaamisia ovat käsitelleet useat muutkin viranomaiset kuten aluehallintovirastojen työsuojelutarkastajat, eduskunnan oikeusasiamies ja oikeuskansleri.

PUOLUSTUSKYVYTTÖN UHRI

Kiusaamisasetelmalle ominaisesta vallan epätasapainosta seuraa, että vähemmän valtaa omaavan osapuolen on vaikea puolustautua tilanteessa, jossa vahvempi osapuoli loukkaa hänen oikeuksiaan. Tutkimukseni mukaan viranomaisten käsiteltäväksi edenneissä kiusaamistapauksissa kiusaajana on yleensä esimies. Kiusatut eivät myöskään lukuisista yrityksistään huolimatta ole saaneet organisaation johdolta apua tilanteen selvittämiseen. Puolustautumisyritys päinvastoin on johtanut eräänlaiseen kaksoisuhriutumiseen, jossa uhrin

tilanne on vain pahentunut, kun hän on yrittänyt saada apua kiusaamistilanteen käsitelyyn ja epäasiallisen kohtelun lopettamiseen.

Kaksoisuhriutuminen on seurausta dynamiikasta, jossa kiusaaminen muuntuu tulkitani mukaan organisaatioväkivallaksi. Sen ilmenebismuotoja ovat kiusaamisen kieltäminen tai vähätteleminen, uhrin eristäminen, vaientaminen ja painostaminen sekä yksipuoliset uhrin työtehtäviä ja työsuhdetta koskevat päätökset, joiden asianmukaisuutta on myöhemmin puitu eri prosesseissa. Rajanveto asianmukaisen työnjohdovallan ja epäasiallisen kohtelun välillä näyttääkin olevan keskeinen teema työpaikkakiusaamistapausten oikeudellisissa tarkastelussa.

Työnantaja voi myös ryhtyä kohdistamaan sanktioita henkilöihin, jotka yrittävät tukea tai puolustaa uhria. Organisaatioväkivallan tunnistaminen on vaikeaa, koska se on piiloutunut legitimeihin valtarakenteisiin ja vallankäytön muotoihin. Työpaikkakiusaamisen ja sen seurausten tunnistamista vaikeuttaa se, että kyse voi olla vuosia kestäneestä, kumuloituvasta väkivaltaprosessista, jossa yksittäiset teot eivät kokonaisuudesta irrotettuna välttämättä näyttäydä kovin vakavina. Valta ja vastuu ryhtyä toimiin kiusaamistilanteessa on organisaation johdolla. Jos se asettuu kiusaajan puolelle, vallan epätasapaino kasvaa, jolloin uhrin mahdollisuudet →

Tutkimuksessani on tullut esille monia tekijöitä, jotka estävät kiusattua pääsemästä oikeuksiinsa.

→ puolustautua kaventuvat entisestäään. Vallan epätasapainon kasvaessa myös uhrille koituvien haittojen todennäköisyys kasvaa. Onkin ilmeistä, että työpaikkakiusaamisen vakavimmat seuraukset aiheutuvat kaksoisuhriutumuksesta. Siksi sen estämiseen tulisi jatkossa kiinnittää enemmän huomiota.

KIUSAAMISELLA ON VAKAVIA SEURAUKSIA

Tutkimukseni mukaan kiusaaminen on kestänyt yleensä pitkään, useimmiten jopa useita vuosia, ennenkuin tapaus tulee viranomaisten käsiteltäväksi. Uhrin ovat kärsineet kiusaamisen seurauksena erilaisista psyykkisistä oireista ja terveydellisistä ongelmista. Monet ovat ennen työsuhteen päättymistä olleet pitkiä aikoja sairauslomalla, ja kiusaamisen seuraukset jatkuvat usein vielä pitkään työsuhteen päättymisen jälkeen. Kiusattu voi työsuhteen päätyttyä joutua työmarkkinoiden ulkopuolelle työkyvyttömyyden tai työttömyyden seurauksena. Tutkimusaineistossani on ammattialansa huippuosaajia, joiden voi olla vaikea työllistyä osaamistaan vastaaviin tehtäviin. Vuosia kestäneestä kiusaamisesta on jäänyt monille elinikäiset psyykkiset arvet. Joillekin ajatus työelämään palaamisesta herättää voimakasta pelkoa traumaattisten kokemusten toistumisesta. Työelämään palaamista voi vaikeuttaa myös pelko hankalaksi työntekijäksi leimautumisesta. Työmarkkinoilta syrjäytymi-

nen pienentää eläkekertymää, jolloin kiusaamisen seuraukset heijastuvat ansiotasoon vielä vanhuuseläkkeelle jäämisen jälkeenkin.

OIKEUKSIIN PÄÄSYN ESTEET

Tutkimuksessani on tullut esille monia tekijöitä, jotka estävät kiusattua pääsemästä oikeuksiinsa. Moni työpaikkakiusattu epärovi viranomaisten puoleen kääntymistä, koska pelkää sen johtavan työnantajan vastatoimiin. Työsuojelutarkastajien valvontamenettely on koettu usein ongelmalliseksi johtuen kirjallisesta menettelystä ja käsittelyn pitkästä kestosta. Kriittikiä on herättänyt erityisesti se, ettei työsuojelutarkastajan laatimasta tarkastuskertomuksesta voi valittaa riippumattomaan tuomioistuimeen. Työpaikkakiusaamistapausten rikostutkinta kestää yleensä kauan ja vaatii erityisosaamista. Rikosprosessissa ongelmia aiheuttavat hankalat näyttökysymykset, mutta myös työturvallisuusrikoksen vanhenemisen kahdessa vuodessa.

Satu Saarensola on nostanut väitöstutkimuksessaan esiin huolen siitä, etteivät tuomioistuimet voi täyttää niille kuuluvaa tehtävää oikeusturvan toteuttajana, mikäli taloudellisesti heikommassa asemassa olevat eivät uskalla käynnistää prosessia korkean kuluriskin vuoksi. Tästä puhuivat myös haastattelemani kiusatut henkilöt. Oikeudenkäyntikuluriskit voivat muodostua oikeuksiin pääsyn esteeksi erityisesti ti-

lanteessa, jossa uhrin on haettava oikeussuojaa siviilikanteen kautta.

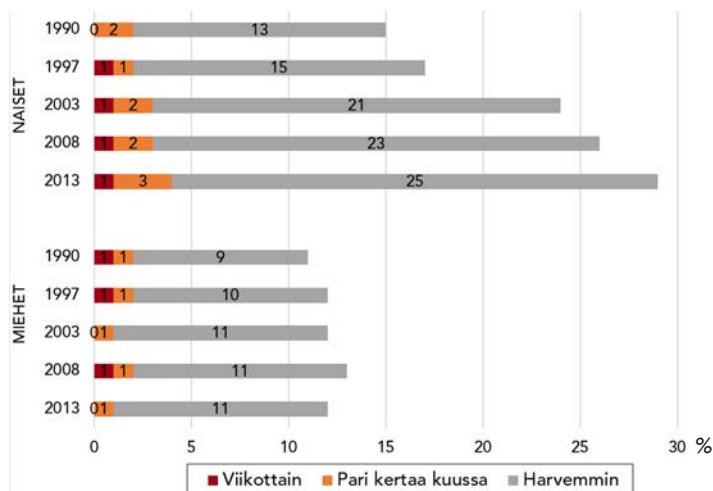
Vaikka työpaikkakiusaamisen uhrin joutuvat kohtaamaan monenlaisia esteitä hakiessaan itselleen oikeutta, aineistossani on myös tapauksia, joissa kiusatut ovat lopulta kokeneet tullessa kuulluiksi ja saaneensa oikeutta. Tällä on ollut suuri merkitys heidän toipumiselleen. Läheisten, kollegoiden, työsuojeluvalltuutettujen sekä ammattitaitoisten viranomaisten ja asiantuntijoiden tuki on auttanut kiusattuja selviytymään pahimman yli silloinkin, kun heidän oikeustaistelunsa ei ole päättynyt toivottuun lopputulokseen.■

Kirjoittaja valmistelee Turun yliopistossa oikeussosiologian alaan kuuluvaa väitöstutkimusta, jossa hän tarkastelee viranomaisille edenneitä työpaikkakiusaamistapauksia. Tutkimusta ovat rahoittaneet Pohjoismaiden kriminologinen yhteistyöneuvosto, Suomen Kulttuurirahasto ja Työsuojelurahasto.

Työpaikka

Väkivaltaa koetaan monella alalla

Naiset kokevat tutkimusten mukaan noin kaksi kertaa enemmän väkivaltaa ja sen uhkaa työtehtävissä kuin miehet. Väkivallan riskiammatteihin kuuluvat etenkin terveyden- ja sairaanhoitotyö, sosiaalialan hoitotyö sekä vartiointi- ja suojelutyö. Väkivallan uhka on ollut nousussa myös opetuslalla, liikenteessä, myynti- ja muussa asiakaspalvelutyössä.

Kuvio 1. Joutunut väkivallan tai sen uhan kohteeksi työpaikalla. Työssäolotutkimukset 1990, 1997, 2003, 2008 ja 2013. Lähde: Tilastokeskus

Tilastokeskuksen Työolotutkimus kuvaa suomalaista työelämää monesta eri näkökulmasta. Ensimmäinen tutkimus toteutettiin vuonna 1977 ja se on toistettu noin viiden vuoden välein. Viimeisimmät työllisten palkansaajien käyntihaastattelut tehtiin vuonna 2013. Työolotutkimuksessa kysytään myös fyysisen väkivallan tai sen uhan kokemuksia. Sen mukaan naispalkansaajien kokemus työpaikkaväkivalta on lisääntynyt viime vuosikymmeninä ja suurin hyppäys paikantuu 2000-luvun vaihteeseen. Miehet sen sijaan eivät kohtaa työssään väkivaltaa tai sen uhkaa paljontaan yleisemmin kuin

vuonna 1990. Kaikista palkansaajista prosentti kohtaa työssään väkivaltaa vähintään viikottain ja kaksi prosenttia pari kertaa kuussa. Vuoden 2013 työolotutkimuksen mukaan naisista 29 prosenttia ja miehistä 12 prosenttia kohtaa työssään väkivaltaa tai sen uhkaa ainakin joskus. (Sutela & Lehto 2014)

VÄKIVALTA KOHDATAAN ERITYISESTI TIETYILLÄ ALOILLA

Naisten ja miesten suuri ero työväkivallan kohtaamisen yleisyydessä selittyy **Hanna Sutelan** ja **Anna-Maija Lehdon** (2014) mukaan pitkälti ammattialojen jakautumisella sukupuolen mukaan. Vä-

kivallan kanssa tosin joutuu tekemisiin työssään selvästi useimmin miesvaltainen suoje- ja vartiointityöntekijöiden ammattiryhmä: alan työntekijöistä 28 % koki väkivaltaa tai sen uhkaa vähintään pari kertaa kuussa ja harvemmin melkein puolet vuonna 2013. Kuitenkin muut väkivaltauhkaiset ammattialat ovat pääasiassa naisvaltaisia. Joka kuudes hoivapalvelun ja terveydenhuollon työntekijä, joka seitsemäs terveydenhuollon asiantuntija kuten sairaanhoitaja sekä joka kahdestoista sosiaali- ja kulttuurialan asiantuntija koki väkivaltaa ja uhkailua työtehtävissään vähintään pari kertaa kuussa ja noin puolet näissä amma-

teissa toimivista harvemmin. Lääkäreistäkin puolella oli väkivallan uhan kokemuksia silloin tällöin, vaikka harvoilla jatkuvasti. Väkivallan riski on koholla myös sosiaalialan erityisasiantuntijoilla, opettajilla, palvelu- ja myyntityöntekijöillä, myyjillä ja asiakaspalvelun toimistotyöntekijöillä. (ks. riskiammateista myös Piispa & Hulkko 2010)

Ammattiluokitusten muutosten vuoksi vuoden 2013 työolotutkimuksen tuloksia ei voi verrata aiempiin vuosiin, mutta vuosien 1990–2008 kehitys osoittaa väkivallan ja sen uhan kokemusten lisääntyneen viime vuosikymmeninä erityisesti terveydenhoitoalan, sosiaalityön, →

→ opetustyön, liikennetyön ja palvelutyön ammateissa.

HÄIRINTÄ JA TYÖPAIKKA-KIUSAAMINEN YLEISTÄ

Työolotutkimuksessa kysytään useassa eri kohdassa häirinnän ja epäasiallisen kohtelun kohteeksi joutumisesta asiakkaiden ja työtovereiden taholta, tosin ei seksuaalisen häirinnän kokemuksista. Tutkimuksen mukaan naiset kohtaavat työssään häirintää ja epäasiallista kohtelua useammin kuin miehet. Vuonna 2013 häirintää tai epäasiallista kohtelua koki ainakin joskus 43 prosenttia naisista ja 25 prosenttia miehistä. Kiusaamiskokemukset keskittyvät pääasiassa samoihin ammattiryhmiin kuin väkivalta ja uhka.

Työpaikkakiusaamista työolotutkimuksessa on selvitetty paitsi omien kokemusten myös työpaikalla tehtyjen havaintojen perusteella. Työpaikkakiusaamista työpaikalla havainneiden määrä on kasvanut vuodesta toiseen ja eniten vuosien 2003 ja 2008 välillä, minkä Sutela ja Lehto arvioivat johtuvat julkisesta keskustelusta ja vuonna 2003 voimaan tulleesta työnsuojelulaista. Vuonna 2013 työpaikallaan kiusaamista havaitsi 44 prosenttia vastaajista. Noin neljännes palkansaajista on itse joutunut joskus työurallaan kiusaamisen kohteeksi, tutkimushetkellä ongelma oli ajankohtainen viidelle prosentille. Kiusaaminen yhdistyy ammattialasta riippumatta moniin työym-

päristön epäkohtiin kuten kiireeseen, töiden huonoon organisointiin ja vähäiseen keskusteluun työoloista.

Tuorein kysely työpaikkakiusaamisesta on työ- ja elinkeinoministeriön Työolobarometri 2017. Siinä kysytään havaintoja, ei siis kokemuksia, henkisestä väkivallasta tai työpaikkakiusaamisesta työtovereiden, esimiesten tai asiakkaiden taholta. Työtovereiden taholta tuleva kiusaaminen on yleisintä: 35 prosenttia arvioi, että sitä esiintyy työpaikalla joskus ja kolme prosenttia sanoi sitä tapahtuvan jatkuvasti. Reilu viidennes koki esimiesten joskus kiusaavan. Asiakkaiden taholta tuleva kiusaaminen on miltei yhtä yleistä kuin työtovereidenkin tekemä. Kiusaamisessa ei ole olennaisia muutoksia kuutena viime vuotena; barometri on toteutettu vuosittain vuodesta 2012. Kiusaaminen on selvästi yleisempää julkisella kuin yksityisellä sektorilla.

Työolobarometrissä kysytään myös asiakkaiden taholta tulevaa väkivaltaa ja sen uhkaa sekä omien kokemusten että työpaikalla tehtyjen havaintojen perusteella. Vuonna 2017 runsas viidennes palkansaajista oli havainnut ja vajaa kymmenes oli itse kokenut väkivaltaa työpaikalla. Naisten havaitsema ja kokemus väkivalta on yli kaksi kertaa yleisempää kuin miesten. Näissäkään tuloksissa ei ole muutoksia viime vuosina. Asiakkaan taholta tuleva väkivalta on selvästi yleisintä kunnissa.

TYÖSSÄ KOETTUA VÄKIVALTA SELVITETTY MYÖS RIKOSUHRIKYSELYISSÄ

Myös Helsingin yliopisto Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin (KRIMO) toteuttamassa Kansallisessa rikosuhritutkimuksessa naisten kokemus työpaikkaväkivalta nousee esiin. Tähän kyselyyn vastaavat muutkin kuin työelämässä mukana olevat. Työpaikallaan tai työtehtävissään henkilöiden välistä uhkailua tai väkivaltaa 15–74-vuotiaista vuonna 2016. Yleisimpiä väkivallan kokemukset työtehtävissä olivat 25–54-vuotiailla naisilla, joilla niitä oli vuoden aikana useammalla kuin joka kymmenennellä; saman ikäisillä miehillä esiintyvyys oli viisi prosenttiyksikköä matalampi. Naisten työpaikkaväkivalta-kokemukset ovat tarkastelujaksolla 2012–2016 lisääntyneet. Vuonna 2016 työpaikalla tapahtuvaa väkivaltaa oli pelännyt 15 prosenttia vastaajista. Työpaikkaväkivallan pelko on lisääntynyt noin kaksi prosenttiyksikköä vuodesta 2014. (Danielsson & Kääriäinen 2017)

Parhailtaan KRIMO kerää tietoja toiseen yritysuhritutkimukseen, jossa selvitetään yrityksiin ja niiden työntekijöihin kohdistuvia rikoksia, myös väkivaltaa. Ensimmäisessä tutkimuksessa vuonna 2010 selvitettiin kaupan ja teollisuuden rikoskokemuksia. Kaupan toimipaikoissa työntekijään kohdistunut väkivalta ja uhkailu oli asiakkaiden tekemien varka-

uksien jälkeen toiseksi yleisin rikostyyppi. Joka viidennessä kaupassa oli koettu vähintään yksi tällainen teko vuoden aikana. Suurin osa väkivaltatapauksista oli jäänyt uhkailun asteelle, mutta 15 prosentissa tapauksista tekijä oli käynyt käsiksi työntekijään ja yhdeksässä prosentissa käyttänyt uhkailuun tai väkivaltaan lyömä-, terä- tai ampuma-asetta. Työntekijä oli saanut väkivallan seurauksena fyysisen vamman yhdeksässä prosentissa väkivaltatapauksia. Väkivallan ja uhkailun kohteena oli naispuolinen työntekijä 74 prosentissa tapauksista. Teollisuustoimipaikoista työntekijään oli kohdistunut väkivaltaa tai uhkailua neljässä prosentissa vähintään kerran vuoden aikana. (Salmi ym. 2011) ■

LÄHTEITÄ:

Hanna Sutela & Anna-Maija Lehto: Työolojen muutokset 1977–2013. Tilastokeskus 2014.

Minna Piispa ja Laura Hulkko: Työväkivallan riskiammatit. Työturvallisuuskeskuksen raporttisarja 1/2010.

Työolobarometri 2017 ennakkotiedot. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 3/2018.

Petri Danielsson & Juha Kääriäinen: Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2016. Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia 23/2017. Helsingin yliopisto.

Venla Salmi, Martti Lehti & Anssi Keinänen: Kauppa ja teollisuus rikosten kohteena. Vuoden 2010 yritysuhritutkimuksen tuloksia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 254. Helsinki 2011.

Neuvoja työpaikkaväkivallan ehkäisyyn

Seuvaavassa on koottu muutamia vinkkejä yleisistä ja eri alojen ohjeistuksista työpaikkaväkivallan ehkäisyyn. Työpaikkaväkivallalla tarkoitetaan joutumista fyysisen väkivallan tai sen uhan kohteeksi työssä. Se voi ilmetä uhkaavana käytöksenä, ahdisteluna ja pelotteluna tai fyysisenä väkivaltana, kuten tönimisenä, kiinnipitämisellä, lyömisenä, potkimisena tai ääritapauksessa aseiden käyttönä. Työturvallisuuslaki edellyttää, että väkivalta työssä pyritään estämään ennakolta.

Väkivaltaa ja sen uhkaa lisäävät yksintyöskentely varsinkin ilta- ja yöaikaan, päihtyneiden asiakkaiden vastaanotto ja kohtaaminen, lääkkeiden, rahan tai arvotavaroiden käsittely, asiakkaan etuuskien tai oikeuksien käsittely ja päätöksenteko ja työpaikan sijainti rauhattomalla alueella tai syrjäisessä paikassa.

YLEISIÄ NEUVOJA TYÖPAIKKA-VÄKIVALLAN EHKÄISYYN

Työsuojelu.fi/tyoolot/vakivallan-uhka-verkkosivuille on koottu ohjeita sekä työntekijälle että työnantajalle. Lisäksi ohjeistetaan turvallisen työympäristön suunnittelussa, työntekijöiden perehdyttämisessä ja väkivaltatilanteiden jälkihoidon järjestämisessä. Sivulla kerrotaan myös lainsäädännöstä ja rikosprosessin kulusta. Yksintyöskentelyn vaarojen ehkäisemisestä on oma kokonaisuutensa, samoin työpaikkojen työsuojelutoiminnasta. Sivulta löytyy myös linkejä lisätiedon lähteisiin kuten laajaan työsuojeluoppaaseen "Väkivallan uhka työssä" (2013) ja työsuojelun ohjeisiin fyysisen väkivallan ja sen uhan valvontaan (2/2015) sekä relevantteihin tutkimuksiin ja muihin sivustoihin.

TYÖPAIKKAKIUSAAMINEN

Työterveyslaitos on koonnut ohjeita verkkosivuilleen, miten toimia, jos kokee epäasiallista kohtelua työpaikallaan. Sivulla kerrotaan muun muassa, miten

kiusaaminen ilmenee, mitä siitä seuraa, miten sitä voi ennaltaehkäistä, tehtävistä ja vastuista sekä kuinka toimia kiusaajaksi nimettynä, ttl.fi/tyoyhteiso/tyopaikkakiusaaminen

SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

Tasa-arvovaltuutettu on koonnut ohjeita seksuaalisen ja sukupuoleen liittyvän häirinnän tilanteisiin esimerkiksi työpaikoilla ja oppilaitoksissa, tasa-arvo.fi/seksuaalinen-hairinta. Ohjeita seksuaalisen häirintään puuttumiseen löytyy myös Työterveyslaitoksen sivuilta.

OHJEISTUKSIA ERI ALOILLE

Monet ammattiliitot ovat laatineet ohjeita työpaikkaväkivallan ehkäisyyn ja käsittelyyn omalla alallaan. Esimerkiksi Palvelualojen ammattiliitto PAM on laatinut ohjeita työväkivaltatilanteisiin ja väkivallan ehkäisystä on kirjauksia kiinteistöalan, kaupan ja hotelli- ja ravintola-alan työehtosopimuksissa. PAM korostaa, että väkivallan uhka on otettava huomioon jo silloin, kun työtehtäviä ja työympäristöä suunnitellaan. Koko henkilöstö

on koulutettava väkivaltatilanteiden hallintaan. Turvallisuusohjeiden tulee olla yksiselitteisiä ja ymmärrettäviä ja ne pitää laatia yhteistyössä työntekijöiden ja luottamushenkilöiden kanssa.

Jokaisella työntekijällä tulisi olla selvää, että oma turvallisuus on tärkeämpää kuin työnantajan omaisuuden varjelu. Ryöstäjiä ei kannata vastustaa, eikä näpistelijoita juosta kiinni kaupan ulkopuolella. Näpistelyn torjuntaan tulee olla tarkat ohjeet, eikä kiinniottoa saa edellyttää esimerkiksi yksin työskennellessä, jos väkivallan uhka on merkittävä. Ohjeistuksesta on huolehdittava aina, kun työpaikalla aloittaa uusi työntekijä, pam.fi/wiki/tyovakivalta.html

Myös terveydenhoitoalan ammattijärjestöt Super ja Tehy ovat aktiivisia työpaikkaväkivallan ehkäisyssä. Kotihoitotyössä kohdattavan väkivallan ennaltaehkäisyn hyvistä käytännöistä Työterveyslaitos on julkaissut raportin vuonna 2014. Lisäksi monet kunnat ja sairaanhoitopiirit ovat laatineet hyvin kattavia ohjeita työväkivallan ehkäisemiseksi. ■

Liitot esittävät ensihoidon työturvallisuuden huomioimista rikoslaissa

Ensihoitajat ja ensihoidotehtäviä tekevät palomiehet kokevat työssään yhä useammin väkivallan uhkaa. Ensihoidossa arvioidaan sattuvan vuosittain useita satoja uhka- ja väkivaltatilanteita. Väkivalta ilmenee uhkailuna, nimittelyinä ja pahimmillaan fyysisenä päälle käymisenä.

Ensihoidon henkilöstön kannalta on ongelmallista, että rikoslaissa ei väkivalta-tekijälle langetettavan tuomion rangaistusasteikossa huomioida ensihoitotyötä. Oikeudet tuomitsevat ensihoitajiin

kohdistuvan väkivallan pahoinpitelyksi, josta pääasiassa rangaistaan sakoilla.

Palomiesliitto ja Suomen Ensihoitoalan liitto esittivät rikoslakiin muutosta, jossa pelastustyötä tekeviä kohtaan väkivaltaisesti käyttäytynyttä henkilöä rangaistaan samalla asteikolla kuin virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen syyllistynyttä nyt rangaistaan. Lakimuutos toisi ensihoitajiin kohdistuvat väkivaltatapaukset oikeuskäsittelyissä samalle tasolle kuin poliisit jo nyt ovat. ■

Ihmiskaupan uhrin oikeuksien toteutumisessa yhä ongelmia

Suomessa on lähes kahden vuosikymmenen aikana saavutettu paljon ihmiskaupan vastaisessa työssä. Ihmiskaupan tunnistaminen on parantunut, oikeuskäytäntö on kehittynyt ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä on tullut tärkeä yhteistyökumppani monille viranomaisille ja kansalaisjärjestöille. Haasteita on kuitenkin edelleen.

Ihmiskaupasta ja sen uhreista vallitsee vieläkin stereotyyppisiä käsityksiä. Käsitykset voivat liittyä esimerkiksi uhrin olemukseen, ulkonäköön tai käyttäytymiseen tai siihen oletukseen, että ihmiskaupan uhrin on täytyntä joutua fyysisen väkivallan tai vapaudenriiston kohteeksi ollakseen ihmiskaupparikoksen uhri.

Ihmiskaupan uhrin ajatellaan usein tuovan hyväksikäyttökokemusten aiheuttamaa pahaa oloaan pidäkkeettömästi esiin kohtaamisissaan viranomaisten kanssa. Samaan aikaan uhrin kuitenkin odotetaan voivan kertoa yksityiskohtaisesti rankoistakin kokemuksistaan. Ihmiskaupan uhrilta odotetaan siis yhtäältä toimintakyvyttömyyttä ja traumati-

soituneisuuden osoittamista, toisaalta aktiivista halua viedä asiaa viranomaisissa eteenpäin ja välitöntä kykyä kertoa kokemuksistaan johdonmukaisesti ja riittävän yksityiskohtaisesti. Viranomaisten voi olla myös vaikea käsittää ja hyväksyä sitä, ettei uhri ole useinkaan pyrkinyt aktiivisesti lopettamaan häneen kohdistunutta hyväksikäyttöä, vastustelemaan tai pakenemaan tekijöitä. Alistumista voi olla vaikea tunnistaa vaihtoehdottomuudeksi tai suostumuksen puutteeksi.

Tosiasiassa monet kohtaamamme ihmiskaupan uhrin hakevat apua usein jostakin muusta syystä, jos ollenkaan. He ovat alistuneet hyväksikäyttäjensä valtaan, ja pitävät hyväksikäyttöä osana elämäänsä, omana kohtalonaan. Uhrin

saattavat ajatella kohtaamansa hyväksikäytön olevan normaalia, ja he saattavat uskoa, että kaikki muutkin heidän tilanteessaan tai asemassaan olevat ihmiset joutuvat elämään samoin kuin he.

Ihmiskaupan uhriksi joutuu kuitenkin myös koulutettuja, päällisin puolin vahvoja ja pärjääviä yksilöitä. Ympäristön voi olla näissä tilanteissa vaikea ymmärtää ja käsitellä heihin kohdistunutta hyväksikäyttöä, saati nimetä sitä ihmiskaupaksi. Jos uhri on viranomaisten mielestä liian voimakas tai vahva, ajaa ponnekkaasti omia oikeuksiaan ja kertoo kokemuksistaan avoimesti ja ilman vahvoja tunnereaktioita, viranomaisten voi olla vaikea mieltää häntä ihmiskaupan uhriksi ja koh-

della häntä apua tarvitsevana rikoksen uhrina. Ajatus siitä, että suomalainen voi joutua ihmiskaupan uhriksi, voi olla monelle edelleen vieras.

TYÖVOIMAN HYVÄSKÄYTÖN TUNNISTAMINEN IHMISKAUPAKSI ONGELMA

Suomessa tapahtuneesta, viranomaisten tietoon tulevasta ihmiskaupasta suurin osa liittyy työvoiman hyväksikäyttöön. Vaikka auttamisjärjestelmään ohjautuneiden uhrien määrä kasvaa, on se edelleen pieni: ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkaaksi on vuosittain otettu 30–40 henkilöä, joiden arvioidaan saattaneen joutua työssään ihmiskaupan uhriksi Suomessa. Vain osaan

Ihmiskauppaa ei havaintojemme mukaan edelleenkaan aina sovelleta sellaisiin tapauksiin, joissa nähdäksemme on käytetty psyykkisiä painostuskeinoja.

nittu ”valtaanotto” korvattiin ”määräysvaltaan ottamisella”. Tarkoituksena on ollut korostaa, että olennaista ihmiskaupparikoksen kannalta on se, onko henkilö pykälässä mainittujen keinojen vuoksi menettänyt mahdollisuuden toimia haluamallaan tavalla. Lainmuutoksen tavoitteena on ollut tehdä yksiselitteiseksi se, ettei ihmiskauppa edellytä esimerkiksi fyysistä vapaudenriistoa.

Lainmuutoksen yhteydessä eduskunnan lakivaliokunta luopui ns. suppean tulkinnan rajauksesta, jonka se oli hyväksynyt vuonna 2004 voimaan tulleiden ihmiskauppasäännösten eduskuntakäsittelyn aikana. Valiokunta katsoi, että riippuvaisen aseman ja turvattoman tilan hyväksikäyttö voi lainmuutoksen voimaantulon jälkeen perustua psyykkisiin keinoihin. Tällaiset keinot voivat valiokunnan mukaan koskea esimerkiksi auktoriteettiaseman väärinkäyttöä tai muuta kontrollikeinoa, ja valiokunta korosti, ettei niiden käytöstä syntynyt vakava alistussuhde yleensä ilmene fyysisinä merkkeinä. Tavoitteena on ollut siirtää rikoslain soveltamis- ja tulkintakäytännössä huomiota uhriin kohdistuvista fyysisistä liikkumisvapauden rajoituksista psyykkisten keinojen käyttämiseen ihmiskaupparikoksen toteuttavina keinoina.

Ihmiskauppaa ei havaintojemme mukaan edelleenkaan aina sovelleta sellaisiin tapa-

uksiin, joissa nähdäksemme on käytetty näitä psyykkisiä painostuskeinoja. Työnantajan ja hyväksikäytetyn työntekijän välistä epätasapainoista valta-asetelmaa tai niitä keinoja, joita käyttämällä työnantaja voi ottaa työntekijän määräysvaltaansa ulospäin hyvinkin näkymättömällä tavalla, ei aina osata tunnistaa ja käsitellä. Ulkopuolinen voi miettiä, miksi työntekijä ei voisi lähteä tilanteesta, jos häntä ei ole kahlittu tai suljettu mihinkään tilaan. Uhrin voi olla lisäksi vaikea kertoa hyväksikäytöstä, ja työnantaja on saattanut ohjeistaa häntä siitä, mitä hänen tulee olosuhteistaan viranomaisille kertoa. Paperilla kaikki on usein kunnossa, ja jopa työehtosopimusten mukainen palkka saatetaan maksaa uhrin nimissä olevalle tilille, joka on kuitenkin työnantajan edustajan hallinnassa.

IHMISKAUPAN LÄHIRIKOSTEN SÄÄNNÖKSIIN TURVAUDUTAAN HELPOSTI

Näiden syiden vuoksi esimerkiksi kiskonnantapaista työsyryntää koskevaa rikoslain säännöstä sovelletaan usein ihmiskaupan piirteitä sisältävään työvoiman hyväksikäyttöön. Näin käy etenkin, jos poliisi ei ole tehnyt asiassa paljastavaa tutkintaa ja turvannut todistusaineistoa riittävän ajoissa. Asiaan saattaa vaikuttaa myös se, että ihmiskaupan lähirikoksista on monesti

kertynyt poliisille ja syyttäjille enemmän kokemusta. Ihmiskaupan lähirikoksia koskevien rikoslain säännösten soveltaminen koetaan tästä syystä usein helpommaksi. Myöskään monella avustajalla ei ole kokemusta ihmiskaupan uhrien avustamisesta ja ihmiskauppasäännösten soveltamisesta.

Eräässä tuntemassamme tapauksessa uhri oli hakeutunut ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään, josta oli tehty rikosilmoitus poliisille epäilystä ihmiskaupparikoksesta. Poliisista ei ollut kuulunut mitään kokonaiseen vuoteen, minkä jälkeen auttamisjärjestelmän asiakas oli kutsuttu poliisilaitokselle kuulusteluun. Pian tämän jälkeen epäilty ihmiskaupparikoksen tekijä oli lähtenyt maasta, eikä todistusaineistoa epäilystä rikoksesta ollut ehditty kerätä. Poliisi päätti ryhtyä tutkimaan asiaa kiskonnantapaisena työsyryntänä, ja uhri poistettiin ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä. Vastaavia tapauksia on tiedossamme useita muitakin.

TUTKINTAAN TARVITAAN LISÄÄ RESURSSIJA

Osalla poliisilaitoksista ihmiskaupparikoksia tutkitaan ja tutkinnan laatu on hyvää. Vaihtelu on kuitenkin suurta. Joillakin puolilla Suomea ihmiskauppaa ei ainakaan tutkintojen määrällä mitattuna tapahdu juuri lainkaan. Joskus

tapauksen onnistunut tutkinta näyttää riippuvan yksittäisestä poliisista sekä esimiehen joustavuudesta ja tuesta. Esitutkintaa tekevät poliisit tuovat toistuvasti meille esiin sen, ettei ihmiskaupparikoksia voida tutkia riittävästi, koska poliisilaitoksilla ei ole siihen resursseja. Kokemuksemme mukaan poliisin resurssipula on todellinen.

Tutkinnat saattavat myös usein kestää vuosia, mikä on uhrin näkökulmasta raastavaa. Kun tutkinnan kestoön lisätään useamman vuoden oikeudenkäynti eri oikeusasteissa, kestää pitkän aikaa ennen kuin uhri voi jättää kokemuksen taakseen ja suunnata katseen kohti tulevaa.

Jos ihmiskaupparikosten paljastamiseen ja tutkintaan ei suunnata resursseja, ihmiskauppa ei tule viranomaisen tietoon. Siitä puolestaan seuraa se, että ihmiskaupan ajatellaan olevan pieni, marginaalinen ongelma, minkä vuoksi siihen ei panosteta resursseja. Vaikutukset näkyvät vaikeuksissa toteuttaa rikosvastuuta, toteuttaa uhrien oikeuksia ja ehkäistä ihmiskauppaa Suomessa.

Työmme kautta meille on syntynyt käsitys siitä, että ihmiskauppa on sellainen riikollisuuden muoto, joka ei yleensä tule viranomaisen tietoon rikosilmoituksella. Valitettavan usein poliisi kuitenkin odottaa uhrin rikosilmoitusta, eikä vahvoinhinkaan vihjeisiin aina reagoida

Viitteet esimerkiksi työvoiman hyväksikäytöstä ovat lisääntyneet ja tapauksia ohjautuu aikaisempaa enemmän myös ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään.

proaktiivisesti. Ihmiskaupan ilmituleminen edellyttää tiedustelua ja paljastamista. Näistä syistä emme ihmettele, jos valtaosa ihmiskaupasta jäisi nykyisellään piiloon. Olemme ehdottaneet ihmiskaupan tutkinnan tehostamista esimerkiksi perustamalla poliisiin erikoisyksikkö, johon voisi keskittää osaamista ihmiskaupparikosten paljastamisesta ja tutkinnasta. Erikoisyksikön perustaminen edellyttää kuitenkin valtiolta taloudellista panostusta.

IHMISKAUPAN UHRIN TILANNE ON VAIKEA

Erityisen vaikealta tilanne näyttää ihmiskaupan uhrin näkökulmasta. Suomen lainsäädäntö ja sen soveltamiskäytäntö on asettanut uhrin avunsaannin riippuvaiseksi rikosprosessin käynnistymisestä, sen jatkumisesta ja lopputuloksesta. Uhrin oikeus apuun päättyy, jos rikosprosessi ei ala tai etene tai jos esitutkintaviranomaiset käyttävät tutkinnan lähtökohtana jotakin muuta rikosnimikettä kuin ihmiskauppaa. Uhrin oikeus apuun päättyy myös silloin, jos tuomioistuimien hylkää ihmiskauppsytytteet ja tuomitsee vastaajan jostakin muusta rikoksesta kuin ihmiskaupasta.

Eräissä suomalaisissa tapauksissa kävi niin, että uhrin hyväksikäyttäjät tuomittiin ihmiskaupasta sekä kärkeä- että hovioikeudessa. Korkein

oikeus kuitenkin hylkäsi syytteen ihmiskaupasta. Vaikka tuomio-istuimien tuomitsi vastaajan useista seksuaalirikoksista, uhri poistettiin ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä. Vastaajaa ei tuomittu ihmiskaupasta. Muutamien kuukauden kuluttua uhri kuoli. Kyse oli tavallisesta nuoresta suomalaisnaisesta.

Pidämme hyvin todennäköisenä, että ihmiskauppa ja siihen liittyvä hyväksikäyttö tulee lähitulevaisuudessa kasvamaan. Viitteet esimerkiksi työvoiman hyväksikäytöstä ovat lisääntyneet ja tapauksia ohjautuu aikaisempaa enemmän myös ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. Ihmiskaupan uhrit ovat usein joutuneet vakavamman hyväksikäytön uhriksi kuin monet meistä osaavat kuvitella. Jotta Suomi olisi turvallinen kaikille, on ihmiskauppa otettava vakavasti. Ilman taloudellisia lisäpanostuksia ja riittäviä tutkintaresursseja jää ihmiskaupan vastainen työ puolitiehen. ■

Pia Marttila toimii Rikosuhripäivystyksessä ihmiskaupan uhrien auttamistyön koordinaattorina.

Rikosuhripäivystys tarjoaa tukea ja neuvontaa rikoksen uhreille 31 palvelupisteessään ympäri Suomen. Ihmiskaupan ja sen lähirikosten uhriksi joutuneiden asiakkaiden määrä on kasvanut paljon viime vuosina ja ihmiskaupan uhreja on

asiakkaina joka puolella maata.

Ylitarkastaja, OTT Venla Roth työskentelee yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistossa vastuualueenaan ihmiskaupparaportointi.

Valtuutettu toimii kansallisena ihmiskaupparaportoijana, joka seuraa ihmiskauppaan liittyviä ilmiöitä, Suomen kansainvälisten ihmisoikeusveloitteiden noudattamista ja lainsäädännön toimivuutta. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomaisena.

SELVITYS VALMISTUMASSA IHMISKAUPAN UHRIN AUTTAMISTA KOSKEVAN LAIN TOIMIVUUDESTA

Keväällä julkaistaan yhdenvertaisuusvaltuutetun ja Euroopan kriminaalipoliittian instituutin (HEUNI) selvitys siitä, miten hyvin ihmiskaupan uhrien auttamista koskeva lainsäädäntö toimii. Selvitys on tehty valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan määrärahoilla (VN TEAS). Selvitys on luonteeltaan monitieteinen ja siinä on sovellettu sekä oikeustieteellisiä että sosiologisia tutkimusmenetelmiä.

Suomessa ei ole tällä hetkellä kokonaisuutta kuvaavaa ja rakenteen toimivuutta arvioivaa tietoa ihmiskaupan uhrien auttamisesta. Selvityksen tavoitteena on ollut tuottaa tietoa ihmiskaupan uhrien tunnistamista ja auttamista koskevan lainsäädännön toimivuudesta: Tukeeko lainsäädäntö ja lain soveltamiskäytäntö uhrien tunnistamista ja auttamista? Vastaako laki niitä kansainvälisoikeudellisia veloitteita, joihin Suomi on sitoutunut? Onko toiminnassa tai lainsäädännössä sellaisia aukkoja, jotka estävät tosiasiaa uhrien oikeuksien toteutumisen? Selvityksen tavoitteena on ollut myös tuoda esiin ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen ja auttamiseen liittyviä hyviä käytäntöjä, toimivia malleja ja onnistumisia. /RK

Palstaa pitää rikosentorjuntaneuvoston sihteeristö.

■ SONJA TANTTARI & MARKUS ALANKO

Huijarit löytävät aina uusia tekotapoja ja uhreja

Istuuduin keittiön pöydän ääreen tasaamaan hengitystäni. Olin juuri vienyt pankkikorttini ja verkkopankkitunnukseni postilaatikkoon päätien varteen. Nimittäin puoli tuntia aiemmin puhelimeni oli soinut. Siellä oli rikoskomisario, jolla oli minulle hälyttäviä uutisia. Pankkikorttini tiedot olivat joutuneet rikollisten käsiin, kun olin aamupäivällä käynyt Prisman pankkiautomaatilla. Säästöni olivat siis vaarassa! Säikähdystäni huojensi tieto, että poliisi pystyisi yhteistyössä pankkini kanssa pysäyttämään varkauden. Nyt aloin kuitenkin epäillä, olinko toiminut oikein. Muistin, että naapurin Maire oli käynyt seni-ori-illassa, jossa oli puhuttu meidän ikäihmisten huijaamisesta. Soittaisin Mairelle – hän osaisi neuvoa.

Tämä tarina voi olla valitettavan tuttu usealle ikäihmiselle. Vuonna 2017 poliisin tietoon tuli noin 950 tapausta, joissa rikolliset olivat poliisina esiintyen saaneet tai yrittäneet saada haltuunsa uhrin pankkikortin tai verkkopankkitunnuksiset. Valepoliisi-ilmiö on hyvä esimerkki muuttuvasta petosrikollisuudesta, jonka tekijät ovat kekseliäitä ja valikoivat teolleen otollisen uhrin. Monista muista petosrikollisuuden muodoista

poiketen valepoliisipetokset keskittyvät erityisesti ikääntyneeseen väestöön.

PETOSRIKOLLISUUS LISÄÄNTYNYT 2010-LUVULLA

Rikosentorjuntaneuvosto asetti vuosi sitten asiantuntijatyöryhmän, joka selvitti yksityishenkilöihin kohdistuvien petosrikosten yleisyyttä ja piirteitä sekä niiden ehkäisyä. Työryhmä kokosi työstään rikosentorjuntakatsauksen, joka julkaistiin joulukuussa. Katsauksessa keskityttiin erityisesti internetin myyntipetoksiin, identiteettivarkauksiin ja ikääntyneisiin kohdistuviin petoksiin.

Petosrikollisuus on ollut kasvussa 2010-luvulla Suomessa. Poliisin tilastoidut petokset ja niiden yritykset kaksinkertaistuivat vuodesta 2010 (20 380 tapausta) vuoteen 2016 (40 416 tapausta). Erityisesti maksuvälinepetokset lisääntyivät tuona aikana voimakkaasti. Myös rikosuhritutkimusten mukaan eräät yksityishenkilöihin kohdistuvat petokset tai huijaukset ovat lisääntyneet. On arvioitu, että petosrikollisuudesta suuri osa jää viranomaisilta piiloon. Lisäksi kaikkia petoksiksi luettavia tapauksia ei välttämättä tilastoida rikoksina ja toisaalta jotkut petostarkoituksessa tehdyt rikokset voidaan tilastoida esimerkiksi varkauksina.

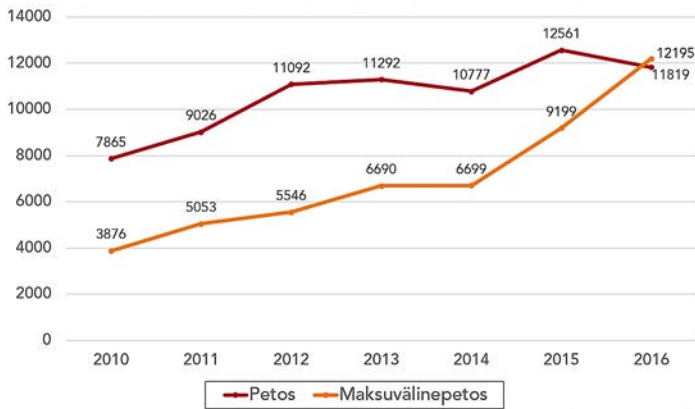
Petosrikosten kasvuun ovat vaikuttaneet verkkoasioinnin lisääntyminen ja

internetin rikosmahdollisuudet. Petoksista voi aiheutua uhreille merkittäviä taloudellisia ja sosiaalisia haittoja. Petosrikosten rikoshaittoja on vaikea arvioida tarkasti, mutta tiedossa on yksittäisiä tapauksia, joissa uhri on menettänyt jopa 170 000 euroa rikollisille. Rikoshaitan suuruus vaihtelee eri petostyyppien välillä. Esimerkiksi yleisissä myyntipetoksissa uhri saattaa menettää 50–150 euroa, mutta tekijälle kymmenistä uhreista koituu merkittävä rikoshyöty.

KAUPANTEKOON JA ASIOINTIIN VOI LIITYÄ VAAROJA

Katsauksen koonnut työryhmä nosti esille petosilmioitä, jotka ovat yleisiä ja koskettavat monia tavallisia ihmisiä. Ongelmallisia ovat tilausansat, joissa kuluttaja erehdytetään sitoutumaan pitkään maksulliseen tilaukseen, jota hän ei tiedosta tehneensä. Kuluttaja ei ole tällöin velvollinen maksamaan siitä, mutta tilanne voi olla hänelle itselleen epäselvä. Monesti tilausansoihin liittyy myös aggressiivista perintää. Työryhmä painottaa, että viranomaisien tulee informoida kuluttajia tilausansojen vaaroista. Tilausansoja tekevien yritysten toimintaan puuttuminen on haastavaa, sillä niistä monet toimivat ulkomailla.

Internetin markkinapaikkojen tyyppilisissä myyntipetoksissa ostaja maksaa

Poliisin tietoon tulleet perusmuotoiset petokset ja maksuvälinepetokset 2010–2016.

olemattomasta tuotteesta. Markkina- paikkojen ylläpitäjät voivat vaikeuttaa ja vähentää niissä tapahtuvia huijauksia esimerkiksi laatimalla hyvät ohjeet kaupankäyntiin tai parantamalla sivuston turvallisuuskäytäntöjä.

Identiteettivarkaudet voivat aiheuttaa uhreille monia haittoja. EU:n tietosuojasetuksella parannetaan henkilötietojen turvallista käyttöä ja tehostetaan identiteettivarkauksien ehkäisyä. Työryhmä muistuttaa kuitenkin, että viranomaisten olisi hyvä tarkistaa käytäntöään paperisten kirjeiden lähettämisessä. Asiakkaille tarkoitetuissa kirjeissä voi olla henkilötietoja, jotka on helppo varastaa.

TEKIJÄT HYÖDYNTÄVÄT IKÄIHMISTEN HAAVOITTUVUUTTA

Ikäihmisiin kohdistuu monenlaisia petoksia, joista osaan valikoidaan tarkoituksella ikääntynyt uhri. Mainitut valepoliisita-paukset työllistivät viranomaisia erityisesti viime vuonna ja ilmiö on pysynyt pinnalla vielä tämän vuoden alussakin. Poliisin tilastoissa ikääntyneisiin kohdistuvat petokset ovat lisääntyneet nopeasti. Yli 65-vuotiaiden ikäryhmään, jonka väestöosuus on noin 20 prosenttia, kohdistui yhdeksän prosenttia poliisin tilastoimista petoksista ja niiden yrityk-sistä vuonna 2016. Määrä on kuitenkin selvästi kasvanut 2010-luvulla ja kasvu on ollut voimakkaampaa kuin koko väestössä keskimäärin. Yhä useampi ikään- tynyt myös käyttää nettiä. Eurostatin mu- kaan ikääntyneiden määrä nettipetosten uhreina kasvoi Suomessa voimakkaasti vuoden 2015 yhdestä prosentista nel-

jään prosenttiin vuonna 2016.

Yksinäisyys, yksinasuminen ja heikko toimintakyky tekevät ikääntyneistä keskimääräistä alttiimpia uhreja petoksille. Ikääntyneen uhrin pelko, häpeä tai esimerkiksi muistivaikeudet voivat estää myös rikoksesta ilmoittamisen. Katsauk- sessa keskityttiin uhrille tuntemattomien tekijöiden tekemiin petoksiin, mutta on hyvä muistaa, että ikäihminen voi kokea myös läheisensä tekemää taloudellista hyväksikäyttöä. Vanhustyön ammatti- laiset ja ikääntyneiden läheiset voivat auttaa varautumaan petoksiin. Aiheen käsittelyn tueksi on laadittu ikääntynei- den turvaohjeita. Poliisin tiedotuksella on suuri rooli ja se onkin toteuttanut tiedotuskampanjoita esimerkiksi valepolii- sihuijauksista.

TORJUNTASUOSITUKSIA JA TULEVAISUUDEN HAASTEITA

Yksittäisten kansalaisten toiminta petos- ten ehkäisemiseksi on tärkeää. Monilla helpoilla keinoilla voi suojata omaisuut- taan ja henkilötietojaan. Maksukortit ja -tilit voi suojata turvarajoilla ja netissä taas on syytä varoa epäilyttäviä linke- jä, tarjouksia ja kaveripyynnöitä. Viran- omaisten ajantasainen tiedottaminen ja mediayhteistyö ovat avainasemassa pe- tosten torjunnassa. Kaupunkien turvalli- suuskyselyissä moni vastaaja nosti esiin, että tiedottamisessa tulisi muistaa ikäih- misten tarpeet, sillä heitä ei välttämättä esimerkiksi netissä tavoiteta kattavasti. Ihmisten tietoisuus petoksista on lisään- tynyt uutisoinnin seurauksena. Media on tavallisille kansalaisille pääasiallinen

rikosten tietolähde rikoksista, jonka pe- rusteella muodostetaan mielikuvia.

Petosten torjunta vaatii viranomais- työn lisäksi järjestöjen ja pankkien osal- listumista. Erityisesti ikäihmisiä tavoitta- vat järjestöt voivat välittää vinkkejä pe- toksilta suojautumiseen. Pankkien tulee neuvoa ikääntyneitä tilien ja maksuväli- neiden turvallisesta käytöstä ja varsinkin ikääntyneiden asiakkaiden neuvontaan on panostettava. Oikeusministeriön rahoittamassa Tikka-hankkeessa on laadittu pankkien työntekijöille ohjeita ikäihmisiin kohdistuvan taloudellisen hy- väksikäytön tunnistamiseksi. Hankkeen materiaalien hyödyntämistä seurataan sisäministeriön vetämässä ikääntyneiden turvallisuusohjelmassa.

Petosten torjunnan haasteita ovat väestön ikääntyminen, nettiasioinnin lisääntyminen ja kansainvälinen rikolli- suus. Poliisin vuoden 2017 tilastot osoit- tavat kuitenkin petosrikosten määrä las- keneen. Tähän ovat vaikuttaneet poliisin tilastointikäytäntöjen muutokset, mutta katsauksen koonnut työryhmä arvioi, että myös onnistuneella tiedottamisella on ollut merkitystä. Kansalaisten tietoi- suudella ja käytännön vinkkien noudat- tamisella saadaan estettyä moni rikos heti alkuunsa. Jatkossa jokaisen on hyvä muistaa ottaa petoksilta suojautuminen puheeksi myös ikääntyneen läheisen kanssa. On suureksi avuksi, jos asiasta on keskusteltu hyvissä ajoin ennen kuin huijari osuu kohdalle. ■

LISÄTIETOA:

EUCPN (2017) Organized Crime Targeting Elderly People: A theoretical overview. www.eucpn.org

Tanttari, Sonja & Alanko, Markus: Petosrikol- lisuus ja sen ehkäisy. Rikoksantorjuntakatsaus 2017. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 58/2017.

Tietoa ikäihmisille kotona asumisen turvaksi -opas. Vanhustyön keskusliitto 2017. www.vtkl.fi

Turvallinen elämä ikääntyneille -toimintaohjel- man päivitys. Sisäministeriön julkaisu 6/2018.

Turvaohjeita senioreille -opas. Rikoksantor- juntaneuvosto 2017. www.rikoksantorjunta.fi/ julkaisut

Valepoliisihuijauksen tunnistamisen ohjevideo Poliisitubessa: <https://www.youtube.com/watch?v=RdJNqzcUG1c>

Palstalle ajankohtaisista tutkimusaiheista kirjoittavat Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkijat.

■ J A N N E K I V I V U O R I

Kriminologian uusi oppikirja

Rikollisuuden ja kansalaisten turvallisuutta koskevien kysymysten huomioarvo on viime vuosina voimakkaasti lisääntynyt. Väkivallan ja rikosuhkien merkitys yhteiskunnallisen keskustelun asialistalla on kohonnut, ja uuden tyyppisiä rikoslajeja on kehittynyt yhteiskunnan ja teknologian muutoksen myötä. Kriminologian – rikollisuutta ja siihen kohdistuvia reaktioita tutkivan tieteen – tarve on käynyt yhä ilmeisemmäksi.

Suomalaisessa yliopistokentässä kriminologian asema on kuitenkin ollut pitkään heikko, varsinkin muihin länsimaihin verrattuna. Historiallisesti lupaava alku päättyi kriminologiamme perustajan, Helsingin yliopiston sosiologian professori **Veli Verkon** kuoltua 1955. Kriminologialla – sellaisena kuin se esiintyy alan kansainvälisessä valtavrassassa – ei meillä sen jälkeen ollut vahvaa itsenäistä kotia yliopistoissa. Tämä on haitannut alan kehitystä maassamme. Tieteenala ei voi elää pelkkänä tutkimuslaitoksena, koska sen identiteetti voi syntyä vain yliopistolaisen koulutuksen kautta.

Tässä suhteessa suomalaisen kriminologian tilanne muuttui, kun entinen Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos liitettiin Helsingin yliopiston valtiotieteelliseen tiedekuntaan vuoden 2015 alussa. Onnellisen sattuman johdosta yliopisto oli

samaan aikaan käynnistänyt suuren opetus uudistuksen, ”ison pyörän”. Uudistus tarjosi kriminologialle mahdollisuuden vahvistaa asemaansa itsenäisenä tieteenalana vertaistensa joukossa kriminologian opintosuunnan kehittämisen kautta (tästä tarkemmin ks. Kivivuori & Aaltonen 2017).

OPPIKIRJAN TARVE

Kriminologian opintosuunnan kehittämisen alussa nousi nopeasti esiin olennainen puute. Meiltä puuttui kriminologian ajantasainen suomenkielinen kokonaisuus. Aiemmat suomenkieliset oppikirjat alkoivat olla vanhentuneita. Toistaiseksi tuorein oppikirja, *Rikollisuuden syyt*, oli tosin päivitetty 2013, mutta sen kohdealue ei kuitenkaan kattanut koko kriminologian kenttää. Tarvittiin teos, joka yhdistäisi kriminologian kaksi suurta kohdealuetta: rikoskäyttäytymisen tutkimuksen ja rikollisuuteen kohdistuvien reaktioiden tutkimuksen, kuvaten kriminologian kokonaisvaltaisesti, johdonmukaisen tieteenalavision pohjalta.

Eräs vaihtoehto olisi ollut ulkomaisen, englanninkielisen oppikirjan käyttö. Kriminologian kehittäminen edellytti kuitenkin mielestämme alan suomenkielistä perusteosta ja kokonaisuutensa, joka vastaisi tieteenalan kansainvälisen valtavrann tilaa vakiinnuttaen samalla alan

suomenkielistä terminologiaa. Oli tarve lisätä ja tukea suomalaisen kriminologian kansainvälisyyttä kirjoittamalla suomenkielinen oppikirja. Vastasimme uuden oppikirjan tarpeeseen kirjoittamalla tammikuussa 2018 ilmestyneen teoksen *Kriminologia – Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Kirjoittajina ovat lisäksi **Mikko Aaltonen**, **Matti Näsi**, **Karoliina Suonpää** ja **Petri Danielsson**.

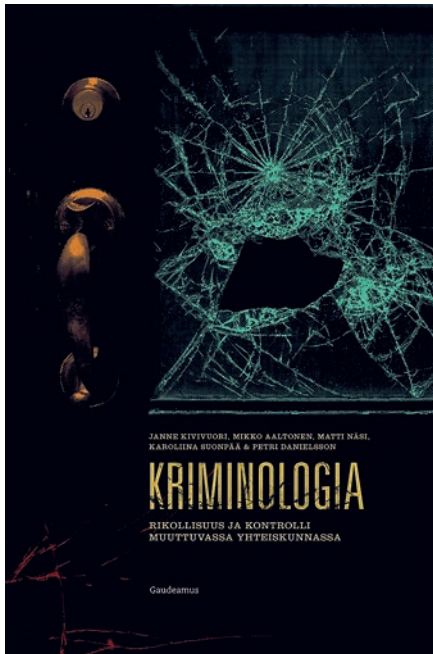
TEOKSEN RAKENNE

Oppikirjan perusrakenne on kaksijakoinen, kattaen rikollisuuden ja siihen kohdistuvien reaktioiden tutkimuksen.

Yleisen tieteenalajohdannon jälkeen käsitellään kriminologian historia sekä kansainvälisesti että suomalaisen kriminologian osalta. Tämän jälkeen käsitellään keskeiset aineistotyyppit ja metodit. Neljännessä luvussa kuvataan rikollisuuden keskeisiä, hitaasti muuttuvia rakennepiirteitä, huomion kohdistuessa mm. rikosten tekemisen ja uhriksi joutumisen kasaantumiseen henkilöille ja alueille, sekä eräiden rikoslajien vähenemiseen länsimaissa ja tämän ilmiön syihin (ns. crime drop). Viidennessä ja kuudennessa luvussa käsitellään rikollisuuden selityksiä klassisen teorian ja uusien synteisien kautta.

Seitsemäs luku tarkastelee rikollisuuteen kohdistuvia reaktioita. Niiden

käsittely alkaa rikollisuuden ihailusta ja etenee sitten epävirallisista kontrolli-reaktioista kontrollipoliittisiin liikkeisiin ja lopulta viralliseen kontrollijärjestelmään. Kontrollikulttuurin muutokselle ja sitä selittävälle teorioille on omistettu oma lukunsa, samoin kriminaalipolitiikan tarkastelulle politiikan osajärjestelmän. Toiseksi viimeisessä luvussa käsitellään kriminologian soveltavaa tutkimusta, jossa arvioinnin kohteena voivat olla niin laajat rikollisuutta ehkäisemään pyrkivät yhteiskuntapoliittiset toimet kuin myös rajatun interventiot. Viimeisessä luvussa paneudutaan viiteen kriminologisen tutkimuksen ajankohtaiseen osa-alueeseen: kansainvälisen liikkuvuuden ja rikollisuuden yhteyteen, parisuhdeväkivaltaan, talousrikollisuuteen, kyberrikollisuuteen ja terrorismiin.

PEDAGOGISIA PAINOTUKSIA

Kriminologia laadittiin kokonaisuudeksi, jossa tieteenalan yhtenäisyys nousee sen käsitteistön ja empiirisen tutkimuksen perustalta. Teos kuvaa kansainvälisen kriminologian valtaviiran ja sen tutkimuksen etulinjan keskeiset, ajantasaiset kysymyksenasettelut, teorit ja menetelmät. Oppikirja valmistaa opiskelijoita ja muita lukijoita kohtaamaan sen tutkimusmaailman, joka ilmestyy artikkeleina alan johtavissa tieteellisissä

aikakauslehdissä. Samalla teos korostaa kriminologian itsenäisyyttä empiirisenä tieteenalana.

Metodologialla on teoksessa keskeinen asema. Tavoitteena on tukea objektiivisuuteen tähtäävää tutkimuseetosta. Tavoite ilmenee sekä määrällisten että laadullisten menetelmien kuvaamisessa, kuten myös aiemman tiedon koostamisen käsittelyssä. Teos korostaa systemaattisten katsausten merkitystä, koska niiden avulla tutkija pakottaa itsensä huomioimaan myös tuloksia ja teorioita, jotka eivät ehkä muuten häntä ”miellytä”. Viestinä on, ettei tiedon koostamiseen tai oman tutkimuksen tuloksiin saisi vaikuttaa se, millaisia poliitikkoja ne näyttäisivät suosittelavan.

Yhtenä painotuksena teoksen suunnittelussa oli myös näkemys, että kriminologia huomioi sekä yksilöiden ominaisuudet että sosiaaliset prosessit rikollisuuden ja kontrollin kuvaamisessa ja selittämisessä. Esimerkiksi: jos sosiaalisen kontrollin ulkopuolella oleminen korreloi rikosalttiuden kanssa, tämä voi johtua paitsi kontrollivajeen kausaalista vaikutuksesta rikollisuuteen, myös siitä, että rikosalttiit yksilöt hakeutuvat aktiivisesti kontrollin ulkopuolelle ja katvealueille. Teoksen taustalla on siis ihmiskuva, jossa yksilöt ovat aktiivisia, tahtovia toimijoita, eivät pelkästään sosiaalisten voimien ja rakenteiden ajopuita.

Rikollisuuskontrollin perustutkimuksen osalta teoksen eräänä punaisena lankana on se, että rikosmäärittelyt ovat historiallinen muuttuja. Siksi kriminologialle on tärkeää kuvata ja tutkia tekijöitä, sosiaalisia liikkeitä ja prosesseja, jotka vaikuttavat konfliktien määrittelyyn rikolliseksi. Rikollisuuden syiden suhteellinen merkitys voi myös vaihdella historiallisesti.

MYÖS SOVELTAVAA KRIMINOLOGIAA

Teos ponnistaa kautta linjan perustutkimuksen pohjalta, mutta rakentaa samalla osaamisperustaa soveltavalle kriminologialle. Tavoitteena on luoda osaamista, jolla on käytännön merkitystä rikollisuuden ehkäisyn kannalta. Tätä tavoitelta teos edistää antamalla opiskelijalle välineitä ja valmiuksia lukea, punnita ja harjoittaa empiiristä kriminologista arvi-

ointitutkimusta. Nopeasti muuttuvassa tutkimuskentässä on järkevää korostaa tiedon arvioinnin, koostamisen, tilaamisen ja tuottamisen taitoja – pikemminkin kuin tarjota valmiita suosituksia.

Toki tarkastelussa tulee lukuisten esimerkkien kautta esiin, mikä nykytiedon valossa näyttää toimivalta ja mikä ei. Teos tukee ja kannustaa vahvojen – myös kokeellisten – tutkimusasetelmien käyttöä vaikuttavuustutkimuksessa, samalla huomioiden laadullisten prosessiarvioiden merkityksen. Tiedon koostamisen esimerkkinä ja resurssina hyödynnetään mm. Rikosentorjunnan arviointitutkimuksen tietokantaa (Kivivuori 2017). Kaikkinsa teos tuottaa sellaista soveltavan kriminologian osaamista, joka tukee rikosentorjunnan ja rikosseuramusten konkreettista kehittämistä.

OPETUSKÄYTTÖ

Kriminologia on tarkoitettu käytettäväksi alan yliopistollisena oppikirjana, mutta soveltuu myös muihin oppilaitoksiin ja palvelee tietokirjana rikollisuuden tutkimuksesta ja kontrollista kiinnostuneita. Tätä kirjoitettaessa teos on otettu opetuskäyttöön ainakin kriminologian johdantojaksolla Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa ja Avoimessa Yliopistossa sekä Itä-Suomen yliopiston oikeustieteellisessä koulutuksessa. Pelkästään tältä pohjalta arvioiden yli 300 opiskelijaa tulee vuosittain tenttimään teoksen – määrä, joka toivon mukaan jatkossa kasvaa. Kaavailuissa on päivittää teos esimerkiksi kuuden vuoden välein. ■

Kirjoittaja on kriminologian professori Helsingin yliopistossa.

KIRJALLISUUS:

Kivivuori, Janne (2017). Rikosentorjunnan arviointitutkimuksen tietokanta. Haaste 2/2017.

Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko (2017). *Kriminologian opintosuunta aloittanut Helsingin yliopistossa*. Haaste 3/2017.

Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko & Näsi, Matti & Suonpää, Karoliina & Danielsson, Petri (2018). *Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus, Helsinki.

Euroopan rikosentorjuntapalkinto 2017 meni Viroon

Tallinnassa joulukuussa järjestetyn Euroopan rikosentorjuntakilpailun (ECPA) teemana oli kyberturvallisuus ja kyberrikollisuuden ehkäisy.

Vuoden 2017 kilpailun voitti Viro, jonka ehdokkaana oli Põltsamaan yhteislukion kyberturvallisuusopetus. Lukio on ensimmäinen eurooppalainen toisen asteen oppilaitos, jossa tarjotaan kyberturvallisuuteen liittyvä opintokokonaisuus osana normaalia opetusta. Koulussa opintokokonaisuus nähdään tärkeänä innovaationa kyberturvallisuuden alalla, jonka merkitys on lisääntynyt viime vuosikymmeninä. Hankkeen tavoitteena on antaa opiskelijoille syvällisempi koulutus kyberhygieniasta, kyberympäristössä toimimisen etiikasta, laitteistoista ja ohjelmistoista. Opetuksessa asioita käsitellään sekä maanpuolustuksen että henki-

lökohtaisen tietoturvan näkökulmasta. Opetuksen tavoitteena on kasvattaa nuorista tulevaisuuden kyberosaajia. Kilpailun voittajan valintaa perusteltiin sillä, että kyberturvallisuuden asiantuntijoita samoin kuin tietoa digitaalisesta yhteiskunnasta tietoa tulevaisuudessa lisää niin Virossa kuin Euroopassa.

Kilpailussa palkittiin myös Tanskan ja Belgian hankkeet. Tanskan ehdokkaana oli Tanskan kuluttajaneuvoston, TrygFonden-järjestön ja Tanskan rikosentorjuntaneuvoston yhteistyössä kehittämä "My digital self-defense" -sovellus, joka varoittaa käyttäjiä heidän sähköpostitileihinsä kohdistuvista kyberhyökkäyksistä ja antaa turvallisuusneuvoja. Sovelluksen käyttäjämäärä kolminkertaistui huhtikuun avauspäivästä joulukuuhun 2017, jolloin käyttäjiä 66 000. Sovellukseen on

tullut runsaat 2000 lähettämää vihjettä. Käyttäjien sovellukseen lähettämät vihjeet koskivat useimmiten tietojenkalastelua.

Belgian ehdokkaana oli kansalaisten käyttöön tehty Cybersimple-sivusto, jonka tavoitteena on lisätä tietoisuutta ja kouluttaa kansalaisia kyberturvallisuudesta. Sivustolla annetaan neuvoja ja suojautumisvinkkejä ajankohtaisten kyberuhkien varalle. Sivustolla on käynyt 250 000 vierailijaa.

Kilpailuun osallistui 18 Euroopan unionin jäsenmaata. Suomea kilpailussa edusti Pelastakaa Lapset ry:n Nettivihjepalvelu. Kilpailun voittaja palkittiin 10 000 euron palkinnolla ja kaksi seuraavaa ehdokasta 5 000 eurolla.

Kilpailuhankkeisiin voi tutustua osoitteessa eucpn.org.

Nollalinja-puhelinpalvelu on osoittanut tarpeellisuutensa

Ensimmäinen ympäri vuorokauden auki oleva väkivaltaa kohtaaville tarkoitettu puhelinpalvelu Nollalinja on toiminut reilun vuoden. Vuonna 2017 Nollalinjalla on autettu yli 4000 puhelulla lähisuhdeväkivaltaa kohdanneita ja heidän läheisiään sekä muita henkilöitä.

Yhteydenoton syynä on useimmiten nykyisen tai entisen puolison tai seurustelukumppanin käyttämä väkivalta (77 %). Soittajana ovat esimerkiksi väkivallan osapuoli tai läheinen, kuten isovanhempi tai ystävä. Puhelut koskevat myös vanhempiaan väkivaltaisesti kohtelevia lapsia ja sisarusten välistä väkivaltaa.

Nollalinjaan soitetaan usein vuorokauden (41 %) tai vähintäänkin viikon (36 %) sisällä viimeisimmästä väkivallan tapahtumasta. Väkivalta on ollut usein

henkistä (73 %) ja/tai fyysistä (53 %) väkivaltaa. Moni on myös kokenut väkivallan uhkaa (24 %).

Väkivallalla on monenlaisia seurauksia: esimerkiksi ahdistusta, hätääntymistä, itsetunto-ongelmia, masentumista, pelkoja, itsesyytöksiä ja väsymistä sekä mustelmia, murtumia ja kipua.

Puhelimeen vastaavat ammattilaiset, jotka tuntevat perheväkivaltaan ja kaikenlaisen lähisuhdeväkivaltaan liittyvät asiat hyvin sekä osaavat kuunnella, tukea, auttaa ja antaa neuvoja.

– Väkivallan kohtaaminen on aina haa-voittavaa ja se voi särkeä ihmisen. Näissä tilanteissa on tärkeä saada apua ja tukea mahdollisimman matalalla kynnyksellä, sanoo erikoistutkija **Johanna Hietamäki** THL:stä.

Nollalinjassa on tärkeänä periaatteenä se, että sinne voi soittaa maksutta ja nimettömänä. Sinne voi soittaa ilman kynnystä, jos haluaa keskustella perheessä ja läheisissä suhteissa olevasta väkivallan uhasta, sitä koskevista peloista ja huolista sekä tapahtuneesta väkivallasta.

– Nollalinjan työntekijän kanssa keskustelu on auttanut ymmärtämään tilannetta, selkiyttänyt ajatuksia, helpottanut ahdistumista ja antanut soittajalle rohkeutta, sanoo **Päivi Sinkkonen** Setlementti Tampere ry:stä.

Nollalinja-palvelun rahoittaa oikeusministeriö ja palvelun tuottaa Setlementti Tampere ry. /RK

Uhreille ja todistajille uudenlaista tukea oikeudenkäynteihin

Rikosuhripäivystys (RIKU) on kehittänyt rikoksen uhreille ja todistajille suunnattua päivystystoimintaa oikeustaloille. Tukimuotoa on kehitetty yhdessä oppilaitosten ja käräjäoikeuksien kanssa Oulussa, Vantaalla ja Tampereella Visitor-hankkeen kautta. Rikoksen uhrin oikeuksia koskevassa EU:n uhridirektiivissä on asetettu uusia velvoitteita järjestää rikoksen uhreille tukipalveluita, joita esimerkiksi RIKU tuottaa Suomessa.

Hankkeen tuloksista ja kokemuksista keskusteltiin seminaarissa Tampereella helmikuussa. RIKUn kehitysjohtaja **Janna Koivukangas** kertoi, että hanke on koettu mahdollisuutena kokeilla uusia toimintatapoja. Visitor-toiminnalle on ollut tilausta, sillä usein tukea tarvitaan juuri oikeudenkäynnin yhteydessä. Kaikki eivät myöskään pysy tukipalveluiden piirissä pitkää aikaa, sillä he eivät osaa ennakoida tuen tarvetta rikosprosessin venyessä.

Professori **Johanna Niemi** Turun yliopistosta kertoi todistajan ja asianomistajan merkityksestä tuomioistuinkäsittelyssä. Tukihenkilö voi osallistua oikeudenkäyntiin, mutta hän ei saa antaa asianomistajille tai todistajille oikeudellista neuvontaa, vaan hänen tehtävänä on muu henkinen tukeminen ja käytännön asioissa auttaminen. Pirkanmaan käräjäoikeuden laamanni **Antero Nuoton** mukaan uhrin tukeminen oikeudenkäynnin yhteydessä on erityisen tärkeää, sillä käsittely on hänelle monesti henkisesti vaikeaa eikä uhri välttämättä tiedosta tilanteen vaikeutta etukäteen.

RAUHOITTELU VOI AUTTAA KERTO- MAAN RIKOSTAPAHTUMASTA

Projektikoordinaattori **Anne Kujansuu** esitteli seminaarissa Visitor-hankkeen tuloksia. Tuomioistuinpäivestyksissä uhreille on annettu tukea käytännön asi-

oihin, kerrottu oikeudenkäynnin kulusta ja autettu rauhoittumaan ennen oikeus-saliin astumista. Myös uhrien läheisiä ja todistajia sekä muita oikeustalolla liikku-neita on neuvottu. Päivystystoiminnasta saatu palaute on ollut positiivista ja osa asiakkaita on kokenut, että tuen avulla pelottavasta tilanteesta on selvinnyt yl-lättävän hyvin. RIKUssa on arvioitu, että päivystyksellä on tavoitettu aiempaa pa-remmin myös miesasiakkaita.

Seminaarissa kokemuksia Visitor-toiminnasta jaettiin käräjäoikeuden, opiskelijoiden ja RIKUn toiminnanohjaa-jien näkökulmasta. Tampereella Visitor-päivystäjinä on toiminut sosiaalialan opiskelijoita ja muutoin RIKUn vapaaeh-toisena työskenteleviä. Toimintaan osal-listuminen on syventänyt opiskelijoiden osaamista ja se on koettu tarpeellisena, sillä useimmat sosiaalialan ammattilaiset kohtaavat työssään rikosasioita. Kärä-jätuomareiden näkökulmasta päivystys ei ole ollut niin näkyvää, sillä vain hyvin harva päivystäjä on ollut oikeussalissa läsnä tukihenkilönä, mutta tuen arvellaan heijastuvan positiivisesti oikeudenkäyn-nin kulkuun. RIKUn toiminnanohjaajat Tampereelta ja Vantaalta kertoivat, että heidän näkökulmastaan Visitor-toiminta täydentää sopivasti muita RIKUn tuki-muotoja ja vapaaehtoistyötä. Päivystäji-en läsnäololla oikeassa paikassa oikeaan aikaan on suuri merkitys.

Paneelikeskustelussa arveltiin, että päivystystoiminnan suuri etu on sen oi-kea-aikaisuudessa, sillä oikeudenkäynti voi herättää uhrissa tai todistajassa ennakoimattomia reaktioita. Jännitys ja pelot ovat tavallisia varsinkin sellai-sille, jotka osallistuvat oikeudenkäyn-tiin ensimmäistä kertaa. Monella ei ole selkeää mielikuvaa oikeudenkäynnistä tai mielikuva voi perustua esimerkiksi tv-sarjoihin. Parhaimmillaan päivystäjän

tuki tai rauhoittelu voi johtaa siihen, että asianomistaja saa kerrottua käsittelyssä ratkaisevia seikkoja rikoksesta tai siihen johtaneista tapahtumista. Kehitettävää-kin toiminnassa on vielä. Oikeusminis-teriön erityisasiantuntija **Inka Grönqvist**in mukaan jatkossa tulee huomioida esimerkiksi vapaaehtoisten päivystäjien riittävyys ja tuen tehokkaampi tarjoami-nen eniten sitä tarvitseville eli niille asi-anomistajille ja todistajille, joille oikeu-denkäynnit ovat henkisesti raskaita tai pelottavia.

Ikääntyneiden turvallisuusohjelma päivitettiin

Sisäministeriö on julkaissut uuden ikääntyneiden turvallisuusohjelman, jossa esitetään toimenpiteitä ikäänty-neiden turvallisuuden parantamiseksi. Ohjelmassa on 12 toimenpidettä ikääntyneiden asumisen turvallisuuden parantamiseksi, tapaturmien määrän vähentämiseksi sekä kaltoinkohtelun, väkivallan ja rikosten ehkäisemiseksi ja torjumiseksi.

Ohjelman taustalla on vuonna 2011 julkaistu Turvallinen elämä ikääntyneille -ohjelma, joka on nyt päivitetty osana sisäisen turvallisuuden strategian toi-meenpanoa. Kohderyhmänä päivitettyssä ohjelmassa ovat erityisen haavoittuvassa asemassa olevat ikääntyneet ja toimenpi-teillä tähdätään viranomaisten ja muiden ammattilaisten työn kehittämiseen. Toi-menpiteissä kiinnitetään huomiota myös mm. ikääntyneiden uhrien oikeussuojaan ja syrjäytymisen ehkäisyyn.

Seksuaalirikollisten kuntoutusta kehitetään

Vankeinhoitoon suunnitellaan uutta ryhmämuotoista kuntoutusohjelmaa, joka vähentäisi seksuaalirikoksista tuomittujen uusintarikollisuutta. Lisäksi Rikosseuraamuslaitos haluaa luoda seksuaalirikollisille kuntoutusjatkumoa vankilasta siviiliin. Vankiloiden turvallisuutta ja seksuaalirikollisten kuntoutusta käsiteltiin perinteisessä toimittajien Rikos ja rangaistus -päivässä tammikuussa Riihimäen vankilassa.

Riihimäen vankilan psykologi **Mikko Ylipekka** näkee, että seksuaalirikosten tuloksellisessa ennaltaehkäisyssä tarvitaan tutkimuksella toimiviksi osoitettuja menetelmiä, oikeaa kohderyhmää ja laadukasta toteutusta. Rikosseuraamuslaitoksessa on tällä hetkellä käytössä Uusi suunta- ja STOP-ohjelmat. Uusi suunta on yksilöohjelma, joka sopii myös vastuun kieltäjille ja sitä voidaan toteuttaa vankiloiden lisäksi yhdyskuntaseuramustoimistoissa. STOP-ohjelma taas on intensiivinen ryhmämuotoinen ohjelma, jota tarjotaan vain Riihimäen vankilassa ja jossa tuomitun motivaatio osallistu-

miseen on tärkeä. Tämän ohjelman on käynyt läpi 269 miestä, joista 222 on vapautunut. Ohjelman läpikäyneistä 16 on uusinnut seksuaalirikoksen. Vaikuttavuustutkimuksen perusteella uusiminen on ollut noin puolet pienempää kuin verrokiryhmässä.

Ylipekan mukaan vaihtoehtoja nykyisille ohjelmille selvitetään, koska STOP-ohjelma vaatii paljon henkilökunnan työpanosta ja on raskas myös osallistujille. Lisäksi sen painopiste on riskien hallinnassa ja nykytutkimus korostaa mielekkään elämän rakentamista niin, ettei omiin tarpeisiin pyrkimisellä vahingoiteta muita tai itseään. Myös kuntoutuspolkuja tarvitaan, erityisesti korkeariskiset tarvitsevat tukea siviilissä vapauduttuaan. Ylipekka korostaa myös seksuaalirikosten ennaltaehkäisyn merkitystä, johon Suomessa pitäisi panostaa enemmän. Pientä parannusta tähän tuo Sexpon ja Kriminaalihuollon tukisäätiön STEAlta saama rahoitus seksuaalirikoksia ennaltaehkäisevään SeriE-toimintaan tämän vuoden alusta alkaen.

OMAOHITO-OHJELMA LAPSIIN KOHDISTUVIEN TEKOJEN EHKÄISYYN

Tammikuussa julkaistiin myös Pelastakaa Lapset ry:n, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen yhteistyössä tuottama omahoito-ohjelma henkilöille, jotka ovat huolissaan omasta lapsiin kohdistuvasta seksuaalisesta kiinnostuksestaan. Omahoito-ohjelma on suunnattu sekä nuorille että aikuisille. Ohjelman avulla voi harjoitella tunnistamaan omia ajatuksia ja impulsseja ja oppia hallitsemaan niitä. Ohjelma pohjautuu kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan ja sen tavoitteena on vastuullisen käyttäytymisen ja elämäntavan vahvistaminen.

Omahoito-ohjelmaa voi käyttää joko itsenäisesti tai yhdistettynä muuhun hoitoon. Se ei korvaa psykoterapeuttista tai muuta ammatillista hoitoa. Ohjelma sisältää palveluun ohjauksen ja ajantasaiset valtakunnalliset tiedot auttavista tahoista.

Lisätietoa omahoidosta mielenterveystalo.fi.

Radikalisoitumisen ehkäisyn vaikuttavuutta arvioitava

Yhteiskunnallinen kehitys ja vankipulaation muutokset ovat nostaneet radikalisoitumiskysymykset esiin myös rikosseuraamusalalla. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tuore katsaus tarkastelee rikosseuraamusalalla käytettyjä väkivaltamyönteisen radikalisoitumisen ehkäisytöitä, jotka on empiirisesti arvioitu. Toimenpiteitä etsittiin kotimaisen Rikoksenteorijan arviointitutkimuksen tietokannan, EU:n radikalisoitumisen ehkäisyverkoston toimenpidelistan, sen yhdyshenkilöille tehdyn kyselyn sekä tutkimuskirjallisuuteen kohdistetun systemaattisen katsauksen avulla.

Näin löytyi viisi empiirisesti arvioitua toimenpidettä: Aggredi-hanke, Denkzeit-hanke, IC-thinking-hanke, Significance Quest-hanke ja vankien sijoittelukäytännöt. Näistä Aggredin arviointi kohdistui tosin yleisesti uusintarikollisuuteen. Vaikuttavat toimet voidaan jakaa kahteen perustyyppiin: vankisijoitteluun sekä asenteisiin ja ajattelutottumuksiin vaikuttamiseen. Arvioinneissa ei havaittu näihin toimenpidetyyppeihin liittyviä radikalisoitumista lisääviä vaikutuksia. Vaikuttavuustutkimuksen vähäisyyden johdosta ei voida sulkea pois, että muutkin toimet ovat vaikuttavia. Jatkossa tarvittaisiin raportin

mukaan tutkimustietoa siitä, missä määrin seuraamuksen jälkeiset sosiaaliset tukitoimet ovat vaikuttava interventio.

Raportin mukaan yleisesti radikalisoitumisen ehkäisyn kenttää luonnehtii toimenpiteiden paljous ja arviointitutkimuksen vähyys, mikä on yhteiskuntapolitiittisesti ongelmallista. Tulevaisuudessa olisi varmistettava empiirisen arviointitutkimuksen riittävät taloudelliset resurssit.

Miialila Virtanen & Janne Kivivuori: Radikalisoitumisen ehkäiseminen rikosseuraamusalalla: systemaattinen katsaus arviointitutkimukseen. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia 26/2018. Helsingin yliopisto.

Häirinnästä vapaa -kampanja käynnissä

Monella taholla on aktivoitunut seksuaalisen häirinnän vastaisessa työssä #metoo-kampanjan innoittamana. Myös oikeusministeriö on käynnistänyt kampanjan #häirinnästävapaa. Kampanjan tavoitteena on nostaa esiin hyviä toimintamalleja, joilla seksuaaliseen häirintään voidaan puuttua niin yrityksissä, yhteisöissä kuin eri organisaatioissa. Kampanjaan mukaan lähtevät organisaatiot tuovat julki sitoutumisensa puuttua häirintätilanteisiin ja kertovat toimintamalleista, joilla tilanteisiin puututaan. Kampanja tiivistyy kolmeen kohtaan: 1) Puutu jos näet, 2) Kerro jos koet ja 3) Toimi ja levitä tietoa.

Kampanjan käynnistänyt oikeusministeri **Antti Häkkänen** muistuttaa, että jokaisella on oikeus fyysiseen koskemattomuuteen. Kadulla, työpaikalla, harras-

tuksissa, kaikilla elämän alueilla jokaisen tulee saada toimia ilman pelkoa häirinnästä.

– Pelkkä lainsäädäntö ei ole riittävä työkalu estämään häirintää. Häirintään puuttuminen edellyttää toimenpiteitä jokaiselta. Kyse on kulttuurisesta muutoksesta, jossa tarvitaan myös julkista painetta, oikeusministeri painottaa.

Helmikuun loppuun mennessä haasteen olivat ottaneet vastaan useat kymmenet työpaikat kuten monet kaupungit, ministeriöt ja järjestöt. Työpaikkojen hyviä käytäntöjä julkaistaan oikeusministeriön verkkosivuilla.

Lisätietoa oikeusministerio.fi/hairinnasta-vapaa-kampanja

Uusi sivusto harmaasta taloudesta avattu

Harmaasta taloudesta ja talousrikollisuudesta saa ajankohtaista tietoa viranomaisten uudelta sivustolta **www.harmaa-talous-rikollisuus.fi**. Julkinen harmaan talouden tietopankki avataan vaiheittain, kokonaisuudessaan kevään kuluessa.

Sivusto tarjoaa tietopaketin harmaan talouden torjunnasta ja ajankohtaisista ilmiöistä. Julkaisu on toteutettu 21 eri viranomaisen ja ministeriön yhteistyönä. Sivuston sisällöstä vastaa tilannekuvan toimituskunta, jossa ovat mukana kaikki keskeiset harmaan talouden torjuntaa tekevät viranomaiset ja ministeriöt. Sivuston toteuttaminen on osa vuosille 2016–2020 vahvistettua kansalliseen harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategian toimenpideohjelmalle.

Harmaan talouden ajankohtaisina ilmiöinä sivustolla nostetaan esiin esimerkiksi yritysten joutumisen identiteettivarkauksien uhriksi, pimeän työvoiman käytön ammattimaisesti, uusien työmuotojen tuomat riskit, korruption, ympäristörikollisuuden sekä virtuaalivaluuttojen ja anonyymien verkkojen käytön talousrikollisuudessa.

Tehostettu matkustuskielto ja tutkintaresti vaihtoehtoiksi tutkintavankeudelle

Tutkintavankeuden vaihtoehtoina otetaan vuoden 2019 alusta käyttöön tehostettu matkustuskielto ja tutkintaresti. Uudistuksen taustalla on muun muassa tarve lisätä tutkintavankeuden tehokkaasti valvottuja vaihtoehtoja.

Tutkintavankeudella tarkoitetaan aikaa, jonka rikoksesta epäilty on vangittuna rikoksen johdosta ennen täytäntöönpanokelpoista tai lainvoimaista tuomiota. Tutkintavankeuden tarkoituksena on ennen kaikkea turvata rikoksen esitutkinta, tuomioistuinkäsittely ja rangaistusten täytäntöönpano.

Uusien 1.1.2019 voimaan tulevien säännösten mukaan tuomioistuim voi määrätä rikoksesta epäillyn teknisin

välinein valvottuun tehostettuun matkustuskieltoon ennen rangaistuksen tuomitsemista. Sen jälkeen, kun hänet on tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, tuomioistuim voi vangitsemisen tai vangittuna pitämisen sijasta määrätä hänet teknisin välinein valvottuun tutkintarestiin, jos tuomittu rangaistus on vähemmän kuin kaksi vuotta vankeutta.

Rikosseuraamusalan koulutus on uudistumassa

Suomessa rikosseuraamusalan korkeasteen koulutus on keskitetty Vantaalle Laurea-ammattikorkeakouluun. Koulutuksen suunnittelevat ja toteuttavat yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulu ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Opiskelijat ovat kuitenkin ammattikorkeakoulun opiskelijoita ja he valmistuvat sosionomi, rikosseuraamusala AMK -tutkintoon. Tutkinnon laajuus on 210 opintopistettä, joka tarkoittaa keskimäärin 3,5 vuoden työskentelyä. Koulutuksen aloittaa vuosittain noin 40 opiskelijaa, joiden tausta vaihtelee rikosseuraamusalan perustutkinnon suorittaneista ylioppilaisiin.

Vuoden 2017 alusta olemme kehittäneet koulutusta yhä kokonaisvaltaisempaan suuntaan. Olemme käyneet läpi opetussuunnitelmat sekä perustutkinnon

että ammattikorkeakoulututkinnon osalta siten, että osaaminen vastaa Rikosseuraamuslaitoksen tulevaisuuden näkymiin ja yhä muuttuviin yhteiskunnallisiin haasteisiin.

Rikosseuraamusalan perustutkinnon opiskelija voi suorittaa osana opintojaan Digitaalisia Väyläopintoja Laurea-ammattikorkeakoulussa, jotka luetaan hyväksi, jos opiskelija hakee ja pääsee jatkamaan opintojaan rikosseuraamusalan ammattikorkeakoulututkintoon. Lisäksi olemme avanneet erillishau, joka on suunnattu pelkästään rikosseuraamusalan perustutkinnon suorittaneille. Näin pyrimme mahdollistamaan opintojen jatkamisen sujuvasti ammattikorkeakoulussa. Näissä opinnoissa otetaan huomioon aiemmin hankittu osaaminen. Tavoitteena on ollut luoda sujuva

siirtymä koulutusasteelta toisella, jolloin opiskelijan osaaminen rakentuu ja hänen aiempi osaamisensa otetaan huomioon kokonaisvaltaisesti.

Tavoitteena on nostaa koko rikosseuraamusalan koulutustasoa hiljalleen siten, että jatkossa yhä useampi suorittaisi AMK-tutkinnon. Koulutuksen järjestämiseen maakunnissa satelliittikoulutuksena on haettu myös opetus- ja kulttuuriministeriöltä hankerahoitusta, jonka saaminen ratkeaa kevään aikana. Vankeinhoito kattaa koko Suomen, joten koulutuksen saavutettavuutta tulee kehittää koko Suomessa ja mahdollistaa sekä turvata siten tasalaatuinen osaaminen koko maassa.

Kirjoittaja työskentelee koulutus- ja aluepalveluyksikön johtajana Laurea ammattikorkeakoulussa.

Psykologisia selityksiä rikollisuuteen

Psykologi **Jaana Haapasalon** kirjoittamasta *Kriminaalipsykologia*-teoksesta on ilmestynyt uudistettu painos. Kriminaalipsykologia on psykologian sovellusala, joka tähtää rikollisen käyttäytymisen tieteelliseen ymmärtämiseen. Kirjassa käydään läpi rikollisen käyttäytymisen selitysmalleja, rikoslajeihin liittyviä näkökohtia, rikollisuuden ehkäisyä ja rikoksenteijöiden hoitoa. Rikoslajeista esillä ovat erilaiset väkivalta- ja seksuaalirikokset, omaisuusrikokset, tuhotyöt ja päihderikokset. Kunkin rikoslajin kohdalla tarkastellaan, mitä aiheesta nykyisen psykologisen tutkimuksen perusteella tiedetään.

Kirjan aiheita yhdistää ns. traumamalli, joka tarjoaa selityksen varhaisten traumakokemusten ja myöhemmän rikollisen käyttäytymisen väliselle yhteydelle. Haa-

pasalon mukaan traumamallin avulla voidaan selittää, miksi lapsen huono kohtelu voi aikuisena johtaa epäsosiaaliseen ja rikolliseen käyttäytymiseen. Traumakokemukset voivat olla lapsen kohdistuvaa fyysistä, psykologista ja seksuaalista väkivaltaa tai laiminlyöntiä.

Kriminaalipsykologia on ensimmäinen rikospsykologian alan suomenkielinen teos. Uudistetun painokseen sisältö on täysin ajantasaisesti. Kirja on tarkoitettu rikostutkintatyötä tekeville, rikoksenteijöiden ja rikosten uhrien tutkimuksen, kuntoutuksen ja hoidon asiantuntijoille, lastensuojelun ammattilaisille, oikeuslaitoksen ja vankeinhoidon henkilöstölle, alan ammattilaisten kouluttajille ja kaikille rikospsykologiasta kiinnostuneille. **/RK**

Jaana Haapasalo: Kriminaalipsykologia. PS-kustannus 2017.

OPAS HENKIRIKOKSEN UHRIN LÄHEISTEN KOHTAAMISEEN

Rikosuhripäivystykseltä on ilmestynyt uusi opas "Kun henkirikos koskettaa" henkirikoksen uhrien läheisten kohtaamiseen. Opas toimii työvälineenä niille, jotka työtehtävissään kohtaavat henkirikosten uhrien läheisiä, esimerkiksi poliisille, pelastuslaitokselle, sairaalahoitokunnalle, kriisityön ammattilaisille, järjestöjen ja seurakuntien työntekijöille, hautausalan työntekijöille, oikeudenkäyntiavustajille ja tuomioistuinlaitoksen virkamiehille. Opas antaa kattavasti tietoa kaikista henkirikokseen liittyvistä asioista sekä palveluista ennen kaikkea henkirikosten uhrien läheisille. Se on saatavilla myös ruotsiksi.

Lue sivuilla www.riku.fi

Jokainen työntekijä on tietoturvan avainhenkilö

Digitaalinen vallankumous on mullistanut jokaisen elämää, sekä yksityisesti että monessa tapauksessa myös työpaikalla. Työpöytä on pultattu PC-tietokone oli vielä 2000-luvun alussa monen toimistotyöntekijän ainoa yhteys ATK-teknologiaan. Tänä päivänä työtä tehdään kannettavilla laitteilla, omilla ja työnantajain omistamilla, aina ja kaikkialla. Työntekoon tarvittavat laitteet on kytkettävä suoraan internetiin, joka on täynnä vaaroja. Ja yrityksen tietojärjestelmiä ei voi enää piilottaa paikallisverkkoon palomuurin taakse, vaan niidenkin on oltava internetissä.

Tämä kehitys on mullistanut yrityksen uhkakuvat ja suojauskeinot. Altistus internetin vaaroille asettaa aivan uudet vaatimukset sekä laitteiden että tietojärjestelmien suojauskeinoille. Työkalut ovat onneksi myös kehittyneet, mutta niilläkään ei voi saavuttaa täydellistä suojausta. Työntekijällä on aina oltava pääsy suojattuun tietoon, ja hienoimmatkin suojausmenetelmät ovat hyödyttömiä, jos hyökkääjä onnistuu petkuttamaan käyttäjän.

Ns. kohdistettu hyökkäys on yleinen tapa murtautua yrityksen tietojärjestelmiin. Kyseessä on älykkäästi suunniteltu ja suoritettu hyökkäys, jossa voidaan käyttää realistisia viestejä, väärennetyjä kirjautumissivuja ja räätälöityjä haittaohjelmia. Tällainen älykäs hyökkäys saattaa hyvinkin läpäistä pelkän virustorjunnan ilman hälytyksiä. Kehittyneimmät torjuntamenetelmät havaitsevat hyökkäyksen paremmin, mutta usein vasta kun murto on tapahtunut. Tästä syystä on erityisen tärkeää, että puolustuksen ensimmäinen linja on vahva. Se on käyttäjä, siis työntekijä.

Työntekijöiden koulutus on tästä syystä erittäin tärkeä osaa tietoturvan kokonaishallintaa. Koulutuksella tulisi tietenkin kattaa yrityksen turvallisuuteen liittyvät säännöt ja menetelmät. Vähintään yhtä tärkeää on saada työntekijät ymmärtämään, miten nykyaikainen hyökkääjä toimii. Paljon on jo voitettu, jos he oppivat suhtautumaan epäilevästi sähköpostissa lähetettyjen liitetiedostojen ja linkkien avaamiseen. Hyökkääjän ensimmäinen askel on usein käyttäjän salasanan varastaminen tekaistulla kirjautumissivulla, niin sanottu salasanakalastus.

Ilmapiiri on tiedon lisäksi tärkeä tekijä. Työntekijät tulisi saada ymmärtämään, että tietoturva on kaikkien yhteinen tehtävä, josta kannetaan vastuuta yhdessä. Joskus tuntuu luonteelta tehostaa sääntöjen noudattamista sanktiouhalla, mutta tämä on kaksipiippuinen juttu myös tietoturvan osalta. Tapahtumien avoin raportointi on äärimmäisen tärkeää älykkäiden hyökkäysten torjunnassa. Kuvitellaan, että hyökkääjä on sisällä verkossa työntekijän erehdyksen takia. Tiukka sanktiouhka pelaa hyökkääjän pussiin, jos työntekijä tajuaa tehneensä virheen, mutta ei uskalla raportoida sitä. Saattaa käydä niin, että tapahtuman peittely on hyökkääjän ja työntekijän yhteinen intressi. Yrityksessä tulisi luoda sellainen ilmapiiri, että yrityksen ja työntekijän yhteinen intressi on tapauksen nopea selvittäminen.

Toinen yleinen virhe on luoda liian tiukoja ja teknisiä sääntöjä ja suojausohjeita. Sellainen ohje, joka hankaloittaa työntekoa, jätetään mahdollisuuksien mukaan noudattamatta. Ja ohje, jota ei voi kiertää, tulee kalliiksi. Se haittaa työn

tehoa, mutta yleensä näkymättömästi kustannuspaikalla, josta säännön keksijä ei vastaa. Tässäkin suhteessa olisi hyvä luoda avoin keskustelukulttuuri. Työntekijöiden pitäisi oppia haastamaan liian hankalia ohjeita ja vaatia työtä vähemmän häiritseviä järjestelyitä. IT-johdon pitäisi oppia punnitsemaan riskejä ja käyttämään työntekijän näkökulmasta raskaampia suojausmenetelmiä ainoastaan, jos se todella on tarpeellista.

Pelkoa kyseenalaistaa käskyjä hyödynnetään myös "toimarihuijauksissa" (CEO scams). Yleinen kuvio on lähestyä talousosaston työntekijää sähköpostilla, kun julkisista lähteistä, esimerkiksi Twitteristä, voidaan päätellä, että toimitusjohtaja on matkoilla. Työntekijää käsketään suorittamaan merkittävä maksun ulkomaille, kiireellisesti ja luottamuksellisesti, jottei uusi salainen yrityskauppa kariudu. On suuri riski siihen, että käskyä noudatetaan, jollei yrityksessä ole selkeitä ohjeita maksujen varmistamiseen tai työntekijä näe huijauksen läpi.

Kyse on loppujen lopuksi myös työntekijän oikeusturvasta. Edellä mainitussa huijauksessa korostuu toimintaohjeiden tärkeys. Ainakin USA:ssa on raportoitu tapauksia, joissa huijattu työntekijä on saanut potkut. Jos hän on toiminut ohjeiden vastaisesti, tämä on oikein. Ohjeiden puuttuminen sen sijaan asettaa sekä yrityksen että huijatun työntekijän hankalaan asemaan. Selkeä ohje maksujen varmistamiseksi turvaa työntekijän selustan, jos pomo suuttuu viivästyneestä oikeasta maksusta. Ja sama ohje selkeyttää tilannetta huomattavasti, jos työntekijä on aiheuttanut haittaa rikkomalla sääntöjä. ■

Kirjoittaja on tietoturva-asiantuntija.

HAASTE

ASiantuntevasti
Rikksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikksentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajankohtaisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö ja rikksentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikksentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä julkaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä kuvauksia käytännön paikallisesta rikksentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työskenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdestä on hyötyä niille, jotka tekevät rikksentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali- ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutus- alalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden vuositilaus maksaa 25 euroa + alv. 10 %. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, nettilomakkeella (www.haaste.om.fi) tai sähköpostitse haaste@om.fi.

HAASTE

Tilaa HAASTE-lehden hintaan 25 euroa + alv. 10% /4 numeroa/12 kk

- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen päätymisestä (laskutusväli 12 kk)
- määräaikaistilaus (12 kk)

Tilaaaja

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Puhelinnumero _____

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaaja)

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

Rikksentorjuntaneuvosto
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011705
00003 Helsinki